

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1965-1966.

4 JUILLET 1966.

Projet de loi modifiant, en ce qui concerne la transformation des sociétés, les lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 30 novembre 1935.

EXPOSE DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

Les effets de la transformation des sociétés par adoption d'une autre forme sur la continuité de leur entité juridique ont été dégagés par la Cour de Cassation dans ses arrêts des 10 février 1955 (Pas. 1955 I 613 et 617, 2 espèces) et 20 novembre 1962 (Pas. 1963 I 362).

La Cour suprême a consacré la thèse de la solution de continuité de la personnalité juridique entre la société transformée et la société issue de la transformation. En tranchant dans ce sens les controverses doctrinales et jurisprudentielles antérieures, elle a rejeté la solution adoptée par la doctrine et la jurisprudence françaises et s'est écarté des conceptions qui prévalent dans la plupart des pays qui nous entourent et dont la législation prévoit explicitement la transformation des sociétés sans interruption de leur individualité juridique. C'est le cas, notamment, des législations allemande, luxembourgeoise, italienne et espagnole. Le projet français de réforme des sociétés, actuellement à l'examen par le Sénat après avoir été adopté par l'Assemblée Nationale, règle lui aussi la transformation — du moins pour certains types de sociétés — dans le sens de la continuité de l'être moral; il impose même cette transformation dans certains cas.

Ce n'est pas, cependant, que le droit belge ignore totalement cette continuité. Dans le domaine fiscal, le législateur, désireux de permettre, voire de favoriser

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1965-1966.

4 JULI 1966.

Ontwerp van wet tot wijziging, wat de omvorming van vennootschappen betreft, van de wetten op de handelsvennootschappen, gecördineerd op 30 november 1935.

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De gevolgen van de omvorming van vennootschappen, door het aannemen van een andere vorm, op de continuïteit van hun rechtspersoonlijkheid werden naar voren gebracht in de arresten van het Hof van Cassatie van 10 februari 1965 (Pas. 1955, 1, 613 en 617, 2 soorten) en van 20 november 1962 (Pas. 1963, 1, 362).

Het opperste gerechtshof huldigt als oplossing de stelling dat de rechtspersoonlijkheid voortduurt tussen de omgevormde vennootschap en de vennootschap die uit de omvorming is ontstaan. Doordat het in die zin de vroegere geschillen in rechtsleer en rechtspraak heeft beslecht, heeft het de door de Franse rechtsleer en rechtspraak ingevoerde oplossing verworpen en is het afgeweken van de opvattingen in de meeste omliggende landen, waarvan de wetgeving uitdrukkelijk voorziet in de mogelijkheid tot omvorming van vennootschappen zonder onderbreking van hun juridische persoonlijkheid. Dit is met name het geval in de Duitse, de Luxemburgse, de Italiaanse en de Spaanse wetgeving. Ook het Franse ontwerp tot hervorming van de vennootschappen dat thans door de Senaat onderzocht wordt nadat het in de Nationale Vergadering werd goedgekeurd, regelt de omvorming — althans voor bepaalde soorten van vennootschappen — in de zin van de continuïteit van de rechtspersoon en in sommige gevallen wordt daarin deze omvorming zelfs opgelegd.

Die continuïteit is in het Belgische recht nochtans niet volledig onbekend. Op fiscaal gebied heeft de wetgever die de omvormingen wenst toe te laten, zelfs te

les transformations, a admis, pour l'application des droits d'enregistrement (lois des 20 février 1963 et 14 février 1965) comme pour le régime des impôts directs (loi du 20 novembre 1962, complétée par la loi du 1er juillet 1964), le maintien de l'être juridique.

Les lois des 17 juin 1960 (article 2, § 3, al. 3) et 14 juin 1962 (art. 1er, al. 4) relatives au statut des sociétés belges de droit colonial, ont, de même, prévu que leur transformation en société de droit belge ou en une société relevant exclusivement de la législation du Congo ou du Ruanda-Burundi, ne porterait aucune atteinte à l'existence ou à la continuité de l'être moral.

Les inconvénients découlant de la discontinuité de l'entité juridique en cas de transformation sont connus. Ils touchent toutes les relations de la société avec les tiers dans les domaines civil, commercial, social et administratif. Les cessions de créances qui ne sont pas incorporées dans des titres négociables, ne sont en effet valables à l'égard des tiers que si le transfert en a été effectué dans les formes prévues à l'article 1690 du Code civil. De même, notre droit ignorant la cession de dettes sans l'accord du créancier, tous les créanciers de la société pourraient en principe, faire obstacle à la cession par celle-ci de ses dettes à la société issue de la transformation.

Ces inconvénients peuvent, dans certains cas, constituer un obstacle dirimant à une transformation. Il en va notamment ainsi lorsque la société est titulaire de droits qui lui ont été conférés intuitu personae ou a contracté des engagements non susceptibles d'être transportés sur un tiers.

En faveur de la solution consacrée par le projet, l'on peut citer, outre les applications législatives partielles déjà citées, les prises de position de la doctrine commercialiste (voir notamment, Renauld J. « Considérations sur la transformation des sociétés commerciales », *Revue pratique des Sociétés* 1953, p. 65 et Van Ryn et Van Ommeslaghe « Examens de jurisprudence sur les sociétés commerciales, *Revue critique de jurisprudence belge*, 1958, pp. 62-63 et 1962, pp. 382 à 384).

Sans doute serait-il normal que le problème de la transformation des sociétés fût réglé dans le cadre de la réforme générale des lois sur les sociétés entreprise en Belgique. Les travaux préparatoires de cette réforme sont fort avancés déjà. L'ampleur du travail préparatoire encore requis et des débats parlementaires qui ne manqueront pas d'être consacrés à un projet aussi vaste, ne permet cependant raisonnablement pas d'espérer que ce projet puisse acquérir force législative au cours des tout prochains mois.

Or, le Gouvernement a connaissance de la nécessité impérieuse pour de nombreuses sociétés, constituées

bevorderen, voor de toepassing van de registratierechten (wetten van 20 februari 1963 en 14 februari 1965) zoals voor het stelsel van de directe belastingen (wet van 20 november 1962, aangevuld door de wet van 1 juli 1964) behoud van de rechtspersoonlijkheid aanvaard.

In de wetten van 17 juni 1960 (artikel 2, § 3, derde lid) en 14 juni 1962 (artikel 1, vierde lid) betreffende het statuut van de Belgische koloniaalrechtelijke vennootschappen is evenzo bepaald dat hun omvorming in een vennootschap naar Belgisch recht of in een vennootschap die uitsluitend onder de wetgeving van Kongo of Rwanda-Burundi valt, geen afbreuk doet aan het bestaan of het voortduren van de rechtspersoonlijkheid.

De bezwaren verbonden aan het afbreken van de continuïteit van de rechtspersoonlijkheid in geval van omvorming zijn bekend. Zij raken al de betrekkingen van de vennootschap met derden op burgerrechtelijk, handels-, sociaal en administratief gebied. De overdracht van schuldvorderingen die niet in verhandelbare effecten zijn opgenomen, zijn immers ten aanzien van derden alleen geldig wanneer de overgang ervan is geschied in de vormen bepaald in artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek. Daar ons recht de overdracht van schulden zonder de instemming van de schuldeiser niet kent, zouden evenzo alle schuldeisers van de vennootschap in beginsel kunnen verhinderen dat deze hun schulden overdraagt aan de vennootschap die uit de omvorming is ontstaan.

Deze bezwaren kunnen in sommige gevallen een onoverkomelijk beletsel zijn voor de omvorming. Dit is met name het geval wanneer de vennootschap houder is van rechten die haar intuitu personae worden toegekend of verbintenissen heeft aangegaan die niet aan een derde kunnen worden overgedragen.

Ten gunste van de oplossing die in het ontwerp wordt gehuldigd kan, naast de reeds geciteerde gedeeltelijke toepassingen die in de wetten zijn te vinden, worden verwezen naar de standpunten die de auteurs uit een handelsoogpunt hebben ingenomen, met name door de heer Renauld J. in zijn artikel « Considérations sur la transformation des sociétés commerciales » in het tijdschrift « *Revue pratique des Sociétés* », blz. 65 en het onderzoek van de rechtspraak betreffende de handelsvennootschappen dat de heren Van Ryn en Van Ommeslaghe in het tijdschrift « *Revue critique de jurisprudence belge* » in 1958, blz. 62-63, en in 1962, blz. 382 en 384, hebben gepubliceerd.

Het ware ongetwijfeld normaal het vraagstuk van de omvorming van de vennootschappen te regelen in het kader van de algemene hervorming van de wetten op de vennootschappen die in België is ondernomen. Het werk tot voorbereiding van deze hervorming is reeds ver gevorderd. Wegens de omvang van het nog te verrichten voorbereidend werk en van de besprekingen in het Parlement die zeker aan een zo ruim ontwerp zullen worden gewijd, is het evenwel redelijkerwijs niet te verwachten dat het ontwerp in de eerstkomende maanden kracht van wet zal krijgen.

De Regering nu kent de dwingende noodzakelijkheid voor tal van vennootschappen, die onder meer

sous la forme notamment de société en nom collectif, de société en commandite simple ou de société de personnes à responsabilité limitée, d'adopter une autre forme leur permettant de recueillir dans le public les capitaux nécessaires au maintien de leur développement et dont l'ampleur dépasse les possibilités de leurs associés actuels. Pour certaines de ces sociétés, les conséquences de la jurisprudence actuelle conduisent à rendre impossible leur transformation. Dans un autre domaine également il importe de faciliter les transformations de sociétés. C'est que, la Société nationale d'Investissement ne pouvant souscrire que des titres de sociétés anonymes, la transformation préalable en société de ce type peut être requise pour une prise de participation de cette Institution dans des entreprises constituées sous une autre forme.

Ces raisons ont amené le Gouvernement à déposer, sous le bénéfice de l'urgence, le présent projet de loi destiné à régler les conditions et modalités de la transformation de sociétés et à consacrer explicitement la persistance de l'entité juridique.

*
**

Le principe de la permanence de la personnalité juridique d'une société nonobstant l'adoption par elle d'une forme différente est énoncé d'emblée (art. 165). La transformation n'implique dès lors aucune mutation dans les droits et engagements de la société. Elle sera de plein droit opposable aux tiers, sans qu'il y ait lieu à quelque notification, transport, endossement ou émargement que ce soit. Il en découle inversement que les vices qui auraient entaché la constitution de la société, ou qui la rendraient nulle, ne sont pas couverts par la transformation.

Dans l'économie du projet la transformation est une modification de la seule forme juridique de la société avec les adaptations que cette transformation requiert en raison du statut adopté, mais sans qu'il soit touché à cette occasion à la consistance du patrimoine, au montant des apports ou du capital, au nombre d'associés ni à la durée de la société. C'est d'ailleurs à ces mêmes conditions qu'est subordonné, en règle générale, le maintien de la continuité de l'être juridique au regard du droit fiscal.

Le projet a une portée maximale en ce qu'il prévoit et organise la transformation de sociétés constituées sous l'une des formes énumérées à l'article 2 des lois coordonnées en une société d'une autre forme. Bien que certains types de transformations paraissent devoir, dans la pratique, être moins fréquents, telle l'adoption par une société anonyme de la forme de société en nom collectif, on a entendu ne pas les exclure a priori.

Par l'effet de l'article 212 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales, la faculté de transformation

zijn opgericht onder de vorm van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam, een gewone commanditaire vennootschap of een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, om een andere vorm aan te nemen die het hun mogelijk maakt bij de grote massa de kapitalen te verkrijgen die voor hun verdere uitbreiding nodig zijn en waarvan de omvang uitgaat boven de mogelijkheden van hun huidige vennoten. Voor sommige van die vennootschappen leiden de gevolgen van de huidige rechtspraak ertoe dat hun omvorming onmogelijk wordt. Op een ander gebied is het raadzaam de omvormingen van vennootschappen te vergemakkelijken. Daar de Nationale Investeringsmaatschappij enkel mag intekenen voor effecten van naamloze vennootschappen, kan de voorafgaande omvorming in een soortelijke vennootschap zijn vereist opdat die instelling een aandeel kan nemen in ondernemingen die onder een andere vorm zijn opgericht.

Om die reden kwam de Regering ertoe dit ontwerp in te dienen met het verzoek om spoedige behandeling, ten einde de voorwaarden en modaliteiten voor de omvorming van vennootschappen te stellen en de voortduring van de rechtspersoonlijkheid uitdrukkelijk in de wet vast te leggen.

*
**

Het beginsel dat de rechtspersoonlijkheid van een vennootschap voortduurt hoewel zij een andere vorm aanneemt, wordt dadelijk gesteld (art. 165). De omvorming impliceert derhalve geen enkele wijziging in de rechten en verbintenissen van de vennootschap. Zij zal van rechtswege tegen derden kunnen worden ingeroepen, zonder dat er grond is tot enige kennisgeving, overdracht, rugtekening, kanttekening. Daaruit volgt omgekeerd dat de gebreken die de oprichting van de vennootschap mochten hebben aangekleefd of die ze nietig mochten maken, niet door de omvorming gedekt zijn.

In de economie van het ontwerp is de omvorming een wijziging van de enkele juridische vorm van de vennootschap met de aanpassingen die voor die omvorming vereist zijn wegens het aangenomen statuut, doch zonder dat bij die gelegenheid geraakt wordt aan de omvang van het vermogen, aan het bedrag van de inbrengsten of van het kapitaal, aan het aantal vennoten noch aan de duur van de vennootschap. In het algemeen wordt trouwens het behoud van de continuïteit van de rechtspersoonlijkheid ten opzichte van het fiscaal recht van die voorwaarden afhankelijk gesteld.

Het ontwerp heeft een maximale draagwijdte waar het de omvorming in een vennootschap onder een andere vorm bepaalt en organiseert van vennootschappen die zijn opgericht onder een van de vormen opgenoemd in artikel 2 van de gecoördineerde wetten. Hoewel sommige soorten van omvormingen in de praktijk minder vaak blijken te moeten voorkomen, zoals de aanneming door een naamloze vennootschap van de vorm van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam, heeft men ze niet a priori willen uitsluiten.

Door de uitwerking van artikel 212 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, staat

est ouverte également aux sociétés à forme commerciale. Quant aux sociétés d'économie mixte ayant une forme commerciale, la transformation sera subordonnée, de toute évidence, au respect des règles spéciales de droit public régissant la constitution et l'activité de ces entreprises.

*
**

Le projet organise de manière explicite les conditions dans lesquelles la transformation peut être valablement décidée. Elles se ramènent à l'accord des intéressés, à l'établissement d'une situation de la société préalablement à sa transformation et à la vérification de cette situation, à l'information des associés, à la responsabilité des dirigeants antérieurs à la transformation et des associés après celle-ci ainsi qu'à la forme de l'acte de transformation. D'autres dispositions particulières seront éclaircies en passant.

*
**

Quant à l'accord des intéressés, les règles proposées par les articles 166 et 168 sont dominées par les répercussions que la décision de transformation peut avoir, selon la forme que la société revêt et celle qu'elle adopte, sur la responsabilité des associés ou de certains d'entre eux, sur le caractère personnel de la qualité d'associé, sur le degré de négociabilité des titres ou parts et sur le droit des associés de quitter la société.

Les conséquences que la transformation peut avoir sur le statut des associés au sein de la société, comme à l'égard des tiers, ont conduit à subordonner la décision à l'accord unanime des associés chaque fois que leur responsabilité ou le caractère personnel du lien qui les unit à la société se trouve considérablement accru et à la subordonner en tous cas à l'assentiment de chacun des associés indéfiniment responsables de la société transformée et de ceux qui acquièrent cette qualité à la suite de la transformation.

Il n'a toutefois pas été jugé opportun d'étendre trop largement l'exigence de l'accord unanime des associés qui a pour conséquence de conférer à chacun d'entre eux un droit de veto dont l'usage peut être abusif et contraire à l'intérêt social ou à l'intérêt de la majorité des associés.

C'est pourquoi le projet prévoit que la transformation pourra, dans les autres cas et sauf dispositions spéciales mentionnées ci-après, être décidée à la majorité, mais aux conditions renforcées de présence et de vote prévues par les alinéas 3 et 5 de l'article 70bis pour la modification de l'objet social des sociétés auxquelles cet article s'applique. Il s'agit, d'une part, de la présence ou de la représentation à l'assemblée d'associés possédant la moitié du capital — ou, par extension, la moitié de l'avoir social — et, s'il en existe, la moitié du nombre de titres non représentatifs du capital et, d'au-

de la possibilité de transformation aussi ouverte pour les sociétés à forme commerciale. Quant aux sociétés d'économie mixte ayant une forme commerciale, la transformation sera subordonnée, de toute évidence, au respect des règles spéciales de droit public régissant la constitution et l'activité de ces entreprises.

*
**

Het ontwerp organiseert op uitdrukkelijke wijze de voorwaarden waaronder op geldige wijze tot de omvorming kan worden besloten. Deze zijn eigenlijk niets anders dan de instemming van de betrokkenen, de vaststelling van de toestand van de vennootschap vóór haar omvorming en het verifiëren van die toestand, het inlichten van de vennoten, de aansprakelijkheid van de leiders van vóór de omvorming en van de vennoten daarna, evenals de vorm van de akten van omvorming. Andere bijzondere bepalingen zullen terloops worden toegelicht.

*
**

Wat de instemming van de betrokkenen betreft, worden de bij de artikelen 166 en 168 voorgestelde regels beheerst door de terugslag die de beslissing tot omvorming, naar gelang van de vorm die de vennootschap heeft of aanneemt, hebben kan op de aansprakelijkheid van de vennoten of van sommigen ervan op het persoonlijk karakter van de hoedanigheid van vennoot, op de graad van verhandelbaarheid van de effecten of deelbewijzen en op het recht van de vennoten om de vennootschap te verlaten.

De eventuele gevolgen van de omvorming voor het statuut van de vennoten in de schoot van de vennootschap, evenals ten opzichte van derden, hebben ertoe geleid de beslissing afhankelijk te stellen van de eenparige instemming van de vennoten telkens als hun aansprakelijkheid of het persoonlijk karakter van de band die hen met de vennootschap verbindt is toegenomen, en ze in alle geval afhankelijk te stellen van de toestemming van ieder onbeperkt aansprakelijke vennoot van de omgevormde vennootschap en van degenen die ingevolge de omvorming die hoedanigheid verkrijgen.

Men heeft het evenwel niet geraden geacht een te ruime uitbreiding te geven aan het vereiste van de eenparige instemming van de vennoten dat voor gevolg heeft dat aan ieder vennoot een vetorecht wordt toegekend dat kan misbruikt worden en dat strijdig is met het belang van de vennootschap of met het belang van de meerderheid van de vennoten.

Daarom is in het ontwerp bepaald dat tot de omvorming, in de andere gevallen en behoudens hierna vermelde bijzondere bepalingen, kan worden besloten bij meerderheid van stemmen, maar onder de verscherpte voorwaarden inzake aanwezigheid en stemming, gesteld, bij de leden 3 en 5 van artikel 70bis voor de wijziging van het sociaal doel van de vennootschappen waarop dat artikel van toepassing is. Het betreft aan de ene kant de aanwezigheid of de vertegenwoordiging op de vergadering van vennoten die de helft van het kapitaal bezitten — of, bij uitbreiding, de helft van

tre part, du vote de la résolution à la majorité des quatre cinquièmes.

Le pouvoir de vote des associés dans les sociétés en commandite simple et dans les sociétés coopératives, ainsi que le mode de votation au sein de ces sociétés n'étant pas réglés par la loi mais par les statuts (cf. notamment les articles 145, 4° et 146, al. 1er, 4°) il a paru nécessaire de prévoir que pour la décision de transformation de ces sociétés, le droit de vote des associés serait proportionnel à leur part d'intérêt dans l'avoir social et que le quorum de présence et de majorité se calculerait par rapport à ce même avoir social (art. 168, § 1er, al. 2). L'avoir social doit s'interpréter de la même manière que pour l'application de l'article 179.

Il n'a pas paru possible de permettre en règle générale à une seconde assemblée qui ne réunirait qu'un quart des voix attachées aux titres en circulation de décider la transformation. On a entendu éviter par là qu'une assemblée ne groupant qu'une quotité fort faible du capital ou de l'avoir social puisse prendre une décision qui peut être fort grave pour la société et ses associés. Exception est toutefois faite par l'article 168, § 4, al. 3, en cas de transformation en société anonyme, d'une société en commandite par actions ou d'une société coopérative. Dans les sociétés constituées sous l'une de ces deux dernières formes, les actions ou parts peuvent avoir fait l'objet d'une assez large diffusion et celle-ci peut rendre difficile et même pratiquement impossible dans certains cas, la réunion à l'assemblée de la moitié des voix attachées aux titres en circulation. Par ailleurs, leur transformation en société anonyme emporte normalement une atténuation du lien qui unit les associés à la société et un accroissement de la négociabilité des titres ou parts, de sorte que normalement les associés ne peuvent être préjudiciés dans leurs droits patrimoniaux. C'est pourquoi, dans ces deux cas, le projet admet qu'une seconde assemblée ne réunissant que le quart des voix attachées aux titres ou parts en circulation décide la transformation en société anonyme.

La faculté pour toute société, autre qu'une société en nom collectif, de se transformer par une décision majoritaire, reçoit, outre les cas visés ci-dessus, exception lorsque la société n'existe pas depuis deux ans au moins ou si les statuts prévoient qu'elle ne pourra adopter une autre forme. Dans l'un et l'autre cas la décision ne pourra être prise que de l'accord unanime de tous les associés (article 168, § 5, al. 1er).

Dans le premier cas on a entendu donner une garantie supplémentaire aux associés dont le statut au sein de la société peut être modifié sensiblement par la

het maatschappelijk vermogen — en, zo er bestaan, de helft van het aantal effecten die niet het kapitaal vertegenwoordigen en, aan de andere kant, de stemming van het besluit bij meerderheid van de vier vijfden van de stemmen.

Aangezien de bevoegdheid om te stemmen van de vennoten in de gewone commanditaire vennootschappen en in coöperatieve vennootschappen, alsook de wijze van stemmen in die vennootschappen niet bij de wet maar bij de statuten geregeld zijn (cf. inzonderheid de artikelen 145, 4°, en 146, eerste lid, 4°), is het nodig gebleken te bepalen dat, voor de beslissing tot omvorming van die vennootschappen, het stemrecht van de vennoten evenredig zou zijn aan hun belangtaandeel in het maatschappelijk vermogen en dat het aanwezigheids- en meerderheidsquorum zou berekend worden naar verhouding van dat maatschappelijk vermogen (art. 168, § 1, tweede lid). Het maatschappelijk vermogen moet geïnterpreteerd worden op dezelfde wijze als voor de toepassing van artikel 179.

Het is niet mogelijk gebleken in het algemeen aan een tweede vergadering die enkel een vierde van de stemmen verbonden aan de in omloop zijnde effecten zou verenigen, toe te laten tot de omvorming te besluiten. Daardoor heeft men willen voorkomen dat een vergadering die enkel een zeer zwak gedeelte van het kapitaal of van het maatschappelijk vermogen verenigt, een beslissing zou kunnen nemen die voor de vennootschap en haar vennoten zeer ernstig kan zijn. Bij artikel 186, § 4, derde lid wordt evenwel, in geval van omvorming in een naamloze vennootschap, uitzondering gemaakt voor een commanditaire vennootschap op aandelen of voor een coöperatieve vennootschap. In de vennootschappen die onder een van beide laatste vormen zijn opgericht, kunnen de aandelen of deelbewijzen vrij ruim verspreid geworden zijn zodat de vereniging op de vergadering van de helft van de stemmen verbonden aan de in omloop zijnde effecten moeilijk en in sommige gevallen zelfs praktisch onmogelijk wordt. Voorts heeft hun omvorming in een naamloze vennootschap normaal ten gevolge dat de band die de vennoten aan de vennootschap verbindt verslapt en de verhandelbaarheid van de effecten of deelbewijzen toeneemt, zodat de vennoten normaal niet in hun vermogensrechten kunnen benadeeld worden. Daarom is in het ontwerp, in die beide gevallen, aanvaard dat een tweede vergadering die enkel het vierde van de stemmen verbonden aan de in omloop zijnde effecten of deelbewijzen verenigt, tot de omvorming in een naamloze vennootschap beslist.

De mogelijkheid voor iedere vennootschap, die geen vennootschap onder een gemeenschappelijke naam is, om een andere vorm aan te nemen, lijdt, buiten de hiervoren bedoelde gevallen, uitzondering wanneer de vennootschap niet sedert ten minste twee jaar bestaat of indien in de statuten is bepaald dat zij geen andere vorm zal mogen aannemen. In beide gevallen kan de beslissing enkel met de eenparige instemming van alle vennoten worden genomen (artikel 168, § 5, eerste lid).

In het eerste geval heeft men een bijkomende waarborg willen geven aan de vennoten wier statuut in de schoot van de vennootschap aanmerkelijk kan worden

transformation lorsque celle-ci a lieu dès le début de la vie sociale, c'est-à-dire avant que les conditions de son activité n'aient pu être correctement appréciées.

Si la faculté pour une société d'adopter une autre forme est de droit même dans le silence des statuts, le projet devait cependant régler les effets d'une clause statutaire interdisant la transformation. Ensuite des observations formulées par le Conseil d'Etat, une distinction a été prévue selon que de telles clauses avaient été introduites avant la date d'entrée en vigueur du présent projet ou le seraient postérieurement à cette date. La proposition du Conseil d'Etat de voir le projet autoriser la transformation, nonobstant une clause contraire des statuts qui aurait été introduite avant l'entrée en vigueur de la loi, fait l'objet d'une disposition transitoire (article 5). Celle-ci permet la transformation aux conditions prévues par la section VIII nouvelle.

En revanche, il ne semble pas y avoir de motifs suffisants pour rendre inopérante, comme en matière d'unification de titres, une disposition statutaire interdisant la transformation et qui serait introduite postérieurement à l'entrée en vigueur de la loi. Une telle interdiction peut être entièrement justifiée dans certains cas et il n'est pas exclu que les dispositions nouvelles prévues par le présent projet conduisent les fondateurs, ou les associés, par modification ultérieure du pacte social, à se prémunir contre une décision de transformation prise le cas échéant à la majorité. Dans un tel cas, l'adoption d'une autre forme ne pourra intervenir que de l'accord unanime des associés. C'est ce que prévoit l'article 168, § 5, al. 1er.

Le même souci du respect du pacte social a conduit à prévoir que si la cession des parts ou actions est en vertu de dispositions statutaires subordonnée à l'approbation de l'assemblée générale délibérant dans des conditions de présence et de majorité plus rigoureuses que celles prescrites à l'article 168, § 1er, la décision ne pourra être prise qu'à ces mêmes conditions (article 168, § 5, al. 2).

Sans doute, l'édition de conditions renforcées de présence et de majorité ne suffit-elle pas à prévenir tout abus de majorité ou tout détournement de pouvoirs dirigé contre une minorité. Tel pourrait être le cas si la transformation était motivée par le désir de mettre en échec la désignation statutaire du gérant d'une société de personnes à responsabilité limitée, de permettre l'exclusion de certains associés ou de leur enlever la possibilité de céder leurs titres ou parts. Il n'a pas paru possible ni souhaitable de régler par la loi tous les cas où la transformation pourrait être détournée de son but. Les cours et tribunaux qui seraient saisis d'une action en annulation ou en dommages-intérêts intentée par une minorité préjudiciée, trouveront dans la motivation et les circonstances de la décision les éléments permettant d'apprécier s'il y a

gewijzigd door de omvorming wanneer deze van bij het begin van het bestaan van de vennootschap geschiedt, dat is voordat de omstandigheden van haar bedrijvigheden juist konden beoordeeld worden.

Al is de mogelijkheid voor een vennootschap om een andere vorm aan te nemen naar recht, zelfs als de statuten daarover zwijgen, toch moest het ontwerp de gevolgen regelen van een statuutbepaling die de omvorming verbiedt. Ingevolge de door de Raad van State gemaakte opmerkingen is er een onderscheid gemaakt naar gelang zodanige bepalingen vóór of na de inwerkingtreding van dit ontwerp zijn ingevoerd. Het voorstel van de Raad van State om in het ontwerp de omvorming toe te laten ondanks een daarmee strijdige bepaling in de statuten die vóór de inwerkingtreding van de wet mocht zijn ingevoerd, is opgenomen in een overgangsbepaling (artikel 5). Deze maakt de omvorming mogelijk onder de door de nieuwe afdeling VIII gestelde voorwaarden.

Daarentegen blijken er geen voldoende redenen te zijn om, zoals inzake eenmaking van effecten, een statuutbepaling die de omvorming verbiedt en na de inwerkingtreding van de wet mocht zijn ingevoerd, zonder werking te maken. Zodanig verbod kan in bepaalde gevallen volkomen gerechtvaardigd zijn en het is niet uitgesloten dat de nieuwe bepalingen van dit ontwerp de stichters of de vennoten ertoe leiden, door een latere wijziging van het maatschappelijk verdrag, zich te beveiligen tegen een beslissing tot omvorming die in voorkomend geval bij meerderheid van de stemmen zou worden genomen. In zodanig geval zou de vennootschap alleen met de eenparige instemming van de vennoten een andere vorm kunnen aannemen. Dat is bepaald in artikel 168, § 5, eerste lid.

Hetzelfde streven naar het in acht nemen van het maatschappelijk verdrag heeft ertoe geleid te bepalen dat, indien de overdracht van de deelbewijzen of aandelen krachtens bepalingen van de statuten onderworpen is aan de goedkeuring van de algemene vergadering die beraadslaagt en besluit onder strengere aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden dan die voorgeschreven in artikel 168, § 1, de beslissing enkel onder diezelfde voorwaarden kan worden genomen (artikel 168, § 5, tweede lid).

Het uitvaardigen van verscherpte aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden volstaat ongetwijfeld niet om elk meerderheidsmisbruik of elk tegen een minderheid gericht rechtsmisbruik te voorkomen. Dit zou het geval kunnen zijn als de omvorming gemotiveerd was door de wens de statutaire aanwijzing van de zaakvoerder van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid te dwarsbomen, de uitsluiting van bepaalde vennoten mogelijk te maken of hun de mogelijkheid te ontnemen hun effecten of deelbewijzen over te dragen. Het is niet mogelijk noch wenselijk gebleken al de gevallen waarin de omvorming van haar doel zou kunnen worden afgewend, bij de wet te regelen. De hoven en rechtbanken waarbij een rechtsvordering tot nietigverklaring of tot schadevergoeding ingesteld door een benadeelde minderheid,

eu ou non abus de majorité ou détournement de pouvoirs.

**

Lorsqu'il existe plusieurs catégories d'actions ou de parts, la transformation peut entraîner une modification de leurs droits respectifs. Une unification peut même être commandée en cas de transformation en société de personnes à responsabilité limitée (art. 124, al. 2) ou en société coopérative (art. 141, al. 3). Aussi le projet rend-il applicable la procédure prévue par l'article 71 A lorsque la décision de transformation implique une modification des droits respectifs des différentes catégories de titres ou une unification de ceux-ci. En ce cas, l'assemblée devra réunir dans chaque catégorie la moitié au moins des voix attachées aux titres en circulation de cette catégorie. L'article 71 B est dès lors sans objet. Cette disposition de l'article 168, § 3 n'est toutefois relative qu'à la décision de transformation ayant par elle-même de telles conséquences; il va de soi que si la décision de transformation était précédée d'une décision d'unification ou de modification des droits respectifs, la procédure prévue par l'article 71 A et B resterait seule d'application.

**

Le § 4, al. 4 de l'article 168 règle, dans la logique de ce qui précède, le cas de la transformation d'une société dans laquelle la responsabilité de tous ou de certains associés est limitée au montant de leur mise, en une société coopérative dans laquelle la responsabilité des coopérateurs ne serait pas limitée à ce montant.

L'article 143, al. 4 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales prévoit en effet que les coopérateurs peuvent s'engager solidairement ou divisément, indéfiniment ou jusqu'à concurrence d'une certaine valeur. Encore que les sociétés coopératives dans lesquelles la responsabilité des associés n'est pas limitée au montant de leur mise soient fort rares, il a été jugé nécessaire de prévoir ce cas par un texte exprès. En revanche, il n'a pas été jugé nécessaire de prévoir, en cas de transformation d'une société coopérative en une société d'une autre forme, une distinction selon le degré de responsabilité des coopérateurs, sauf en ce qui concerne la protection des tiers (art. 173, al. 4).

**

Une procédure particulière a été prévue en cas de transformation d'une société coopérative. Dans ce type de société, le principe est celui de la variabilité du personnel social. Pour donner toute sa portée au principe de variabilité et éviter que, par l'effet d'une décision de transformation prise par une majorité, un associé se voie retirer le droit de démissionner qu'il tiendrait de la loi ou des statuts, l'article 168, § 6, prévoit une faculté de retrait préalable à la transformation mais dont les effets sont toutefois subordonnés à la décision

mocht worden aanhangig gemaakt, zullen in de motivering en de omstandigheden van de beslissing de bestanddelen vinden die het mogelijk maken te oordelen of er al dan niet meerderheidsmisbruik of rechtsmisbruik is geweest.

**

Wanneer er verschillende categorieën van aandelen of deelbewijzen bestaan, kan de omvorming een wijziging van hun wederzijdse rechten ten gevolge hebben. In geval van omvorming in een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid (artikel 124, tweede lid) of in een coöperatieve vennootschap (artikel 141, derde lid) kan zelfs een eenmaking geboden zijn. Het ontwerp maakt dan ook de bij artikel 71 A voorgeschreven procedure toepasselijk wanneer de beslissing tot omvorming een wijziging van de wederzijdse rechten van de verschillende categorieën van effecten of een eenmaking ervan impliceert. In dat geval moet de vergadering in elke categorie ten minste de helft van de in omloop zijnde effecten van die categorie verenigen. Deze bepaling van artikel 168, § 3, heeft evenwel enkel betrekking op de beslissing tot omvorming die op zichzelf zodanige gevolgen heeft; het spreekt vanzelf dat, indien de beslissing was voorafgegaan door een beslissing tot eenmaking of wijziging van de wederzijdse rechten, alleen de bij artikel 71 A en B voorgeschreven procedure van toepassing zou blijven.

**

§ 4, vierde lid, van artikel 168 regelt, als logisch gevolg van hetgeen voorafgaat, het geval van de omvorming van een vennootschap waarin de aansprakelijkheid van alle of van sommige vennoten is beperkt tot het bedrag van hun inbreng in een coöperatieve vennootschap waarin de aansprakelijkheid van de leden niet tot dat bedrag mocht beperkt zijn.

In artikel 143, vierde lid, van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen is immers bepaald dat de vennoten zich hoofdelijk hetzij ieder voor zich, onbeperkt of tot een bepaald bedrag kunnen verbinden. Hoewel de coöperatieve vennootschappen waarin de aansprakelijkheid van de vennoten niet beperkt is tot het bedrag van hun inbreng zeer zeldzaam zijn, heeft men het nodig geacht door een uitdrukkelijke tekst in dit geval te voorzien. Daarentegen heeft men het niet nodig geacht, in geval van omvorming van een coöperatieve vennootschap in een vennootschap onder een andere vorm, te voorzien in een onderscheid naar gelang van de aansprakelijkheidsgraad van de leden, behoudens wat de bescherming van derden betreft (art. 173, vierde lid).

**

In geval van omvorming van een coöperatieve vennootschap is in een bijzondere procedure voorzien. In dat soort van vennootschap is het beginsel dat van de veranderlijkheid van het personeel van de vennootschap. Om aan het veranderlijke beginsel zijn volledige draagwijdte te verlenen en om te voorkomen dat, uit kracht van een door een meerderheid genomen beslissing tot omvorming, aan een vennoot het recht om uit te treden dat hem door de wet of door de statuten mocht zijn toegekend,

de transformation. Ce n'est, en effet que si la transformation est effectivement décidée que ce droit de retrait exceptionnel se justifie. Ainsi sera respectée la limite apportée par les coopérateurs, dans certains cas et dès l'origine, à leur « affectio societatis ».

**

Toute décision de transformation doit être précédée de l'établissement d'un état récent résumant la situation active et passive de la société. Cette règle, imposée même lorsque tous les associés sont censés bien connaître l'intimité de la vie sociale se justifie en ce que les bases de la transformation peuvent être importantes pour le déroulement du reste de la vie sociale tant entre associés que dans leurs relations avec les tiers. L'avant-projet organise, selon les caractéristiques propres à chaque type de société, les compétences en matière d'établissement de cet état.

En outre, il est prévu que cet état doit faire l'objet d'un rapport émanant, selon le cas, soit du commissaire-reviseur de la société, soit, à défaut, d'un reviseur d'entreprises spécialement désigné à cet effet (articles 166, al. 2 et 167).

Le principe de la continuité de la personnalité juridique de la société transformée, implique que la transformation ne peut s'interpréter comme un apport fait par une société à une autre. Si l'on a toutefois organisé une procédure de vérification inspirée de la loi du 30 juin 1961, c'est, ainsi que le prévoient notamment la récente législation allemande sur les sociétés et le projet français, pour assurer la parfaite clarté de la situation de la société dans son ensemble au moment de la transformation; il y va de l'intérêt tant des associés qui pourront ainsi se prononcer en connaissance de cause sur base d'un état vérifié par un spécialiste de la revision, que des tiers qui pourront connaître par la publication de l'acte de transformation la consistance de l'avoir social ou du capital.

Les reviseurs auront pour mission de vérifier l'état dressé par l'administration de la société et de formuler toutes les observations que cet état leur paraîtrait appeler. Il leur appartiendra en tout cas d'indiquer si l'état qui leur est soumis traduit d'une manière complète, fidèle et correcte la situation de la société.

Si l'état ou le rapport du reviseur faisait apparaître des pertes ramenant l'actif social net en deça du capital social — soit après transformation lorsque celle-ci porte sur une société en nom collectif, (dans ce type de société il peut ne pas y avoir de capital exprimé) soit avant la transformation pour les sociétés constituées sous une autre forme —, il n'y aurait pas là un obstacle à une décision de transformation. Il n'y aurait pas

ontnomen wordt, is in artikel 168, § 6, voorzien in een mogelijkheid tot uittreding die aan de omvorming voorafgaat, maar waarvan de gevolgen evenwel van de beslissing van omvorming zijn afhankelijk gesteld. Het is immers enkel als werkelijk tot de omvorming besloten is dat dit uitzonderlijk recht tot uittreding gerechtvaardigd is. Zo zal de beperking die de leden van een coöperatieve vennootschap, in bepaalde gevallen en van bij de aanvang, aan hun « affectio societatis » stellen, in acht genomen worden.

**

Vóór elke beslissing tot omvorming moet een staat worden opgemaakt waarop het actief en passief van de vennootschap samengevat zijn. Die regel welke zelfs wordt opgelegd wanneer alle vennoten geacht worden goed het intern leven van de vennootschap te kennen, is gerechtvaardigd daar de grondslagen van de omvorming voor het verder verloop van het leven van de vennootschap zowel onder vennoten als in hun betrekkingen met derden belangrijk kunnen zijn. Door het voorontwerp worden de bevoegdheden inzake het opmaken van die staat, naar gelang van de kenmerken die aan elke soort van vennootschap eigen zijn, georganiseerd.

Er wordt bovendien bepaald dat, volgens het geval, de commissaris-revisor van de vennootschap of, bij diens ontstentenis, een daartoe speciaal aangewezen bedrijfsrevisor over die staat verslag uitbrengt (artikelen 166, tweede lid, en 167).

Het beginsel dat de rechtspersoonlijkheid van de omgevormde vennootschappen voortduurt, impliceert dat de omvorming niet mag worden geïnterpreteerd als een inbrengst door een vennootschap aan een andere vennootschap gedaan. Als men toch een verificatieprocedure heeft georganiseerd die aan de wet van 30 juni 1961 een richtsnoer neemt, dan is het, zoals dit onder meer in de recente Duitse wetgeving op de vennootschappen en in het Franse ontwerp is voorgeschreven, om ervoor te zorgen dat de toestand van de vennootschap in haar geheel op het tijdstip van de omvorming volkomen klaar is; het gaat daarbij om het belang zowel van de vennoten die zich aldus met kennis van zaken zullen kunnen uitspreken op grond van een door een revisiespecialist geverifieerde staat, als van derden die door de openbaarmaking van de akte van omvorming de omvang van het maatschappelijk vermogen of van het kapitaal zullen kunnen kennen.

De revisors zullen tot taak hebben de door het bestuur van de vennootschap opgemaakte staat na te zien en alle opmerkingen te maken welke die staat, naar het hun mocht blijken, mocht noodzakelijk maken. Zij zullen in alle geval behoren te vermelden of de hun voorgestelde staat de toestand van de vennootschap op volledige, getrouwe en juiste wijze weergeeft.

Als uit de staat of het verslag van de revisor mocht blijken dat er verliezen zijn die het maatschappelijk netto-actief terugbrengen beneden het maatschappelijk kapitaal — hetzij na de omvorming wanneer deze betrekking heeft op een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam (in dat soort van vennootschap mag er geen uitgedrukt kapitaal zijn) hetzij vóór de omvorming van de in een andere vorm opgerichte

d'avantage lieu de considérer que le capital de la société après transformation ne serait pas entièrement ou valablement souscrit. La société continuera sous sa forme nouvelle, mais sans préjudice toutefois de l'application des articles 103 et 140, avec la perte qu'elle avait encourue avant sa transformation. En ce cas toutefois, le rapport du reviseur devra mentionner en conclusion le montant de l'insuffisance de l'actif social net. Par la publication des conclusions du rapport revisoral (cf. art. 170, al. 2) les tiers seront ainsi informés de cette insuffisance.

Des dispositions organisent également la communication aux associés de l'état résumant la situation active et passive des rapports, ainsi que des modifications proposées aux statuts. Ces documents accompagneront la convocation adressée aux associés en nom (associés de société en commandite simple, de société coopérative, de société de personnes à responsabilité limitée, associés commandités de société en commandite par actions, actionnaires nominatifs de société anonyme ou de société en commandite par actions); ils seront transmis sans délai aux titulaires d'actions au porteur de société anonyme ou de société en commandite par actions qui ont rempli les formalités pour être admis à l'assemblée. Ces mêmes actionnaires pourront obtenir sur production de leur titre quinze jours avant l'assemblée un exemplaire de ces documents.

**

L'adoption par une société d'une autre forme juridique implique en règle générale une adaptation des statuts. Dans certains cas elle impliquera même l'élaboration de statuts entièrement nouveaux. Bien qu'elle soit distincte de la décision de transformation, la délibération relative aux statuts ne peut en être séparée. Une société ne peut en effet exister que dans le cadre de statuts déterminés. C'est pourquoi l'article 169 dispose que, immédiatement après la transformation, les statuts de la société sous sa forme nouvelle sont arrêtés et, qu'à défaut, la transformation reste sans effet.

L'adoption des dispositions statutaires nouvelles constitue un acte aussi important que la transformation elle-même du point de vue des droits et obligations des associés tant envers la société qu'envers les tiers; c'est pourquoi, le projet exige pour cette décision les mêmes conditions de présence et de majorité que pour la transformation elle-même (art. 169).

Le projet reprend par ailleurs la proposition formulée par le Conseil d'Etat quant à l'insertion d'une disposition spéciale permettant à toutes les sociétés de modifier leur objet social à l'occasion de leur transformation, et ce aux mêmes conditions que pour la décision de transformation elle-même.

vennootschappen, dan zou dat geen beletsel zijn voor een beslissing tot omvorming. Evenmin zou het kapitaal van de vennootschap na de omvorming als niet volledig of geldig ingeschreven dienen te worden beschouwd. De vennootschap zal onder haar nieuwe vorm voortduren, maar onverminderd evenwel de toepassing van de artikelen 103 en 140, met het verlies dat zij vóór haar omvorming had ondergaan. In dat geval echter moet in het verslag van de revisor tot besluit het bedrag van het tekort van het maatschappelijk netto-actief worden vermeld (cf. art. 170, tweede lid). Door de openbaarmaking van de conclusies van het verslag van de revisor zullen derden aldus over dit tekort zijn ingelicht.

Er zijn ook voorzieningen die de mededeling aan de vennoten regelen van de staat waarop het actief en passief is samengevat, van de verslagen, evenals van de voorgestelde wijzigingen van de statuten of van het ontwerp van nieuwe statuten. Die bescheiden zullen gevoegd worden bij de oproeping van de bij naam gekende vennoten (vennoten van een gewone commanditaire vennootschap, van een coöperatieve vennootschap, van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, werkende vennoten van een commanditaire vennootschap op aandelen, nominatieve aandeelhouders van een naamloze vennootschap of van een commanditaire vennootschap op aandelen); zij zullen onverwijld toegezonden worden aan de houders van aandelen aan toonder van een naamloze vennootschap of van een commanditaire vennootschap op aandelen die de formaliteiten hebben vervuld om tot de vergadering te worden toegelaten. Die zelfde aandeelhouders zullen op vertoon van hun effect vijftien dagen vóór de vergadering een exemplaar van die bescheiden kunnen bekomen.

**

Het aannemen door een vennootschap van een andere juridische vorm impliceert in het algemeen een aanpassing van de statuten. In bepaalde gevallen zal dit zelfs het voorbereiden van volledig nieuwe statuten impliceren. Hoewel zij van de beslissingen tot omvorming verschilt, mag de beraadslaging betreffende de statuten daarvan niet worden gescheiden. Een vennootschap kan immers enkel in het kader van bepaalde statuten bestaan. Daarom is in artikel 169 bepaald dat, onmiddellijk na de omvorming, de statuten van de vennootschap onder haar nieuwe vorm worden vastgesteld en dat, bij gebreke daarvan, de omvorming zonder gevolg blijft.

Het aannemen van nieuwe statuutbepalingen is een handeling die zo belangrijk is als de omvorming zelf uit het oogpunt van de rechten en verplichtingen van de vennoten zowel jegens de vennootschap als jegens derden; daarom worden in het ontwerp dezelfde aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden geëist als voor de omvorming zelf (art. 169).

Het ontwerp neemt voorts het door de Raad van State gedane voorstel over met betrekking tot de invoering van een bijzondere bepaling die alle vennootschappen toelaat hun maatschappelijk doel naar aanleiding van hun omvorming te wijzigen en zulks onder dezelfde voorwaarden als voor de beslissing tot omvorming zelf.

Il importe enfin que les associés soient informés des modifications qu'il est proposé d'apporter aux statuts. C'est pourquoi, il est prévu que le projet de statuts nouveaux ou les amendements proposés doivent être adressés aux associés ou tenus à leur disposition en même temps que l'état résumant la situation financière de la société, le rapport de l'administration et le rapport du reviseur.

*
**

L'article 170 prescrit que toute transformation doit, à peine de nullité, être constatée par un acte authentique. Il y a là une extension, dans le cas de transformation de sociétés, des règles déposées dans l'article 4 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales. L'importance de la décision de transformation et la nécessité d'assurer le respect de dispositions prescrites dans l'intérêt des associés et des tiers paraissent justifier qu'il en soit ainsi. Il va de soi que la nullité frappe la décision de transformation et non la société.

Comme dans d'autres matières, l'acte de transformation reproduit la conclusion du rapport du reviseur.

Enfin, cet article règle les mesures de publicité relatives à l'acte de transformation et aux statuts de la société sous sa forme nouvelle. Il rattache l'opposabilité de la transformation aux tiers à la publication au *Moniteur belge* de l'acte de transformation. Ceux-ci pourront évidemment toujours attaquer les actes de transformation faits en fraude de leurs droits.

*
**

L'article 171 a pour effet d'exclure explicitement, en cas de transformation, l'application de diverses dispositions propres à la constitution des sociétés anonymes, des sociétés en commandite par actions ou des sociétés à responsabilité limitée, manifestement inapplicables. Il vise toutefois à éviter toute incertitude. A contrario il emporte que toutes les autres conditions et règles de fond qui régissent la forme de société adoptée doivent être remplies. Ainsi, par exemple une transformation en société anonyme ne sera possible que s'il y a sept associés au moins (art. 29); une société anonyme ayant émis un emprunt obligatoire non remboursé ne pourrait adopter la forme de société de personnes à responsabilité limitée (art. 131); il en serait de même pour une société ayant pour objet l'assurance, la capitalisation ou l'épargne (art. 118). Une société en nom collectif d'agents de change ne pourrait se transformer en société à responsabilité limitée (art. 73 du Code de Commerce).

*
**

Het is tenslotte geraden dat de vennoten ingelicht worden over de voorgestelde wijzigingen van de statuten. Daarom is bepaald dat het ontwerp van nieuwe statuten of de voorgestelde amendementen aan de vennoten moeten worden gezonden of te hunner beschikking gesteld tezelfder tijd als de staat waarop de geldelijke toestand van de vennootschap is samengevat, het verslag van het bestuur en het verslag van de revisor.

*
**

In artikel 170 is voorgeschreven dat iedere omvorming, op straffe van nietigheid, door een authentieke akte moet worden vastgesteld. Zulks is een uitbreiding, in het geval van omvorming van vennootschappen, van de regels in artikel 4 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen. Het belang van de beslissing tot omvorming en de noodzaak ervoor te zorgen dat de in het belang van de vennoten en derden voorgeschreven bepalingen in acht genomen worden, blijken te rechtvaardigen dat zulks op die wijze geschiedt. Het spreekt vanzelf dat de nietigheid slaat op de beslissing tot omvorming en niet op de vennootschap.

Zoals in andere zaken wordt in de akte tot omvorming de conclusie van het verslag van de revisor overgenomen.

Tenslotte regelt dit artikel de maatregelen tot openbaarmaking betreffende de akte tot omvorming en de statuten van de vennootschap onder haar nieuwe vorm. Het koppelt de mogelijkheid om de omvorming tegen derden in te roepen aan de openbaarmaking in het *Belgisch Staatsblad* van de akte tot omvorming. Dezen kunnen natuurlijk altijd de akten van omvorming bestrijden die met bedrieglijke benadeling van hun rechten zijn opgemaakt.

*
**

Artikel 171 heeft tot gevolg dat, in geval van omvorming, de toepassing van diverse bepalingen die eigen zijn aan de oprichting van naamloze vennootschappen, van commanditaire vennootschappen op aandelen of van personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, die klaarblijkelijk niet kunnen toegepast worden, uitdrukkelijk zijn uitgesloten. Het beoogt evenwel elke onzekerheid te vermijden. Daarentegen heeft het ten gevolge dat alle overige voorwaarden en regels inzake het wezen die de aangenomen vennootschapsvorm beheersen, moeten vervuld worden. Zo zal bij voorbeeld een omvorming in een naamloze vennootschap enkel mogelijk zijn als er ten minste zeven vennoten zijn (art. 29); een naamloze vennootschap die een niet terugbetaalde obligatielening heeft uitgeschreven, zou niet de vorm van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid kunnen aannemen (art. 131). Dit zou ook gelden voor een vennootschap die verzekering, kapitalisatie of spaarverrichtingen ten doel heeft (art. 118). Een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam van wisselagenten zou niet in een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid kunnen worden omgevormd (art. 73 van het Wetboek van koophandel).

*
**

L'article 172 met à charge des personnes responsables de la gestion des sociétés qui se transforment une responsabilité de même nature que celle incombant aux fondateurs de sociétés. Il a paru, en effet, plus juste et plus adéquat de faire peser cette responsabilité sur ceux qui, chargés de la gestion, prendront normalement l'initiative d'une décision de transformation et devront veiller au respect des dispositions légales plutôt que sur les comparants à l'acte qui peuvent ne pas être en mesure d'assumer cette responsabilité. Lorsque la société qui se transforme est une société en nom collectif, une société en commandite simple ou une société en commandite par actions, les associés indéfiniment responsables mais ne participant pas à la gestion de la société seront également responsables, conjointement avec les gérants, que ceux-ci soient associés ou non. Les associés indéfiniment responsables ne peuvent en effet être considérés comme de simples comparants.

*
**

L'article 173 règle la question de la responsabilité de certains associés; soit en cas de transformation d'une société dans laquelle une responsabilité indéfinie ou supérieure au montant de la mise existe à charge de tous ou de certains associés et cela pour les actes antérieurs au cinquième jour suivant la publication de la transformation, soit à charge des associés qui, en vertu des lois coordonnées, vont endosser une telle responsabilité après la transformation et qui sont, dans l'intérêt des tiers, investis de la même responsabilité indéfinie pour tous les engagements de la société antérieure à la transformation. Il ne s'agit ici que de l'application des règles de droit commun.

Il a paru nécessaire de prévoir par une disposition spéciale le cas de transformation en société coopérative, d'une société anonyme, d'une société en commandite par actions ou d'une société de personnes à responsabilité limitée pour éviter qu'il ne puisse être procédé par ce biais à un remboursement du capital aux associés, en fraude des droits des tiers. Pour prévenir toute manœuvre il est disposé que le capital minimum statutaire prévu à l'article 144, 4° sera égal au capital de la société transformée.

Il est un cas où la procédure prévue pour la transformation ne paraît pas devoir être appliquée; c'est lorsque les statuts d'une société en nom collectif prévoient qu'en cas de décès d'un associé la société continuera avec ses ayants cause, ceux-ci devenant commanditaires pour sa part. Cette formule est heureuse car elle permet d'éviter les opérations souvent délicates de rachat de parts d'intérêts et elle évite l'intrusion dans la gestion des héritiers de l'associé décédé. A défaut de disposition expresse de la loi visant ce cas, cette transformation dont la validité a toujours été

Artikel 172 legt ten laste van de personen die aansprakelijk zijn voor het beheer van de vennootschappen die worden omgevormd een aansprakelijkheid van dezelfde aard als die opgelegd aan de stichters van vennootschappen. Het is immers rechtvaardiger en adequater gebleken die aansprakelijkheid te doen rusten op hen die, daar zij met het beheer belast zijn, normaal het initiatief tot een beslissing tot omvorming zullen nemen en ervoor zullen moeten waken dat de wettelijke bepalingen in acht genomen worden, liever dan op degenen die bij de akte verschijnen en mogelijk niet in staat zijn om die aansprakelijkheid op zich te nemen. Wanneer de vennootschap die wordt in een vennootschap omgevormd onder een gemeenschappelijke naam, een gewone commanditaire vennootschap of een commanditaire vennootschap op aandelen is, zullen de onbeperkt aansprakelijke vennoten die echter niet aan het beheer van de vennootschap deelnemen, eveneens aansprakelijk zijn, gezamenlijk met de zaakvoerders, ongeacht of dezen al dan niet vennoot zijn. De onbeperkt aansprakelijke vennoten kunnen immers niet als eenvoudige verschijnenden worden beschouwd.

*
**

Artikel 173 regelt de kwestie van de aansprakelijkheid van sommige vennoten, hetzij in geval van omvorming van een vennootschap waarin ten laste van alle of van sommige vennoten een onbeperkte aansprakelijkheid of een hogere aansprakelijkheid dan het bedrag van de inbrengst bestaat en zulks voor de daden van vóór de vijfde dag na de openbaarmaking van de omvorming, hetzij ten laste van de vennoten die, krachtens de gecoördineerde wetten, een zodanige aansprakelijkheid na de omvorming zullen op zich nemen en die in het belang van derden, dezelfde onbeperkte aansprakelijkheid hebben voor alle verbintenissen van de vennootschap van vóór de omvorming. Het betreft hier enkel de toepassing van de regels van gemeen recht.

Het is nodig gebleken bij een speciale bepaling te voorzien in het geval van de omvorming van een naamloze vennootschap, van een commanditaire vennootschap op aandelen of van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid in een coöperatieve vennootschap om te voorkomen dat door deze kunstgreep zou kunnen worden overgegaan tot een terugbetaling van het kapitaal aan de vennoten, met bedrieglijke benadeling van de rechten van derden. Om elke kunstgreep te voorkomen, is er bepaald dat het in artikel 144, 4°, bepaald statutair minimumkapitaal gelijk zal zijn aan het kapitaal van de omgevormde vennootschap.

Er bestaat een geval waarin de voor de omvorming bepaalde procedure niet blijkt te moeten worden toegepast; dat is wanneer in de statuten van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam is bepaald dat de vennootschap bij het overlijden van een vennoot zal voortduren met zijn rechtverkrijgenden, daar dezen voor zijn aandeel, commanditarissen worden. Dit is een gelukkige formule vermits zij het mogelijk maakt de dikwijls kiese verrichtingen inzake aankoop van belangenaandelen te vermijden en zij het indringen van de erfgenamen van de overleden vennoot in

admise par notre droit pourrait être considérée comme exclue par le projet. Aussi, celui-ci règle-t-il ce cas de transformation par des dispositions expresses (art. 174).

**

Les articles 2 et 3 adaptent d'autres dispositions des lois coordonnées sur les sociétés commerciales en fonction du présent projet.

**

L'article 4 étend au cas d'absence du rapport spécial des gérants ou administrateurs ou du rapport du commissaire-reviseur ou du reviseur d'entreprises, la sanction prévue dans le même cas par la loi du 30 juin 1961 relative aux apports en nature; il érige, en outre, en infraction les défauts de reproduction des conclusions du rapport revisoral dans l'acte de transformation.

La méconnaissance des autres conditions et règles de fond et de forme prévues par le projet sera assortie des sanctions civiles de droit commun.

**

Les dispositions nouvelles ont paru pouvoir tout naturellement prendre place sous la section VIII des lois coordonnées sur les sociétés commerciales rendue disponible par la loi du 14 mars 1962 supprimant l'union du crédit. L'aménagement qui en résulte dans les lois coordonnées sur les sociétés commerciales paraît aller de soi.

**

Conformément à la suggestion formulée par le Conseil d'Etat, le projet abroge la disposition transitoire de l'article 218 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales, introduit par la loi du 9 juillet 1935 ainsi que la loi du 27 décembre 1949 relative à la transformation des banques constituées sous forme d'union du crédit ou de société coopérative. Cette loi est devenue sans objet en raison du fait qu'il n'y a plus, à l'heure actuelle, de banques constituées sous l'une de ces formes et, qu'aux termes de l'article 5 de l'arrêté royal n° 185 du 9 juillet 1935, aucune banque ne peut plus être constituée sous l'une de ces mêmes formes.

La portée de la disposition transitoire introduite à l'article 218 nouveau des lois coordonnées sur les sociétés commerciales a été exposée plus haut, dans le commentaire de l'article 168, § 5.

**

Le présent projet a fait l'objet d'une étude approfondie par la section compétente de la Commission

het beheer voorkomt. Bij gebreke van uitdrukkelijke bepaling van de wet die dit geval beoogt, zou die omvorming waarvan de geldigheid altijd door ons recht werd aanvaard, als door het ontwerp uitgesloten kunnen worden beschouwd. Dit regelt dan ook het geval van omvorming door uitdrukkelijke bepalingen (art. 174).

**

Door de artikelen 2 en 3 worden andere bepalingen van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen in overeenstemming met dit ontwerp aangepast.

**

Artikel 4 breidt de sanctie die in hetzelfde geval is bepaald bij de wet van 30 juni 1961 betreffende de inbrengsten in natura uit tot het geval waarin het speciaal verslag van de zaakvoerders of beheerders of het verslag van de commissaris-revisor dan wel van de bedrijfsrevisor ontbreekt; bovendien stelt het als misdrijf het nalaten de conclusies van het verslag van de revisor in de akte van omvorming over te nemen.

Ingeval de overige bij het ontwerp gestelde voorwaarden en regels inzake het wezen en de vorm niet worden in acht genomen, zullen ook de burgerlijke sancties van gemeen recht worden toegepast.

**

Het is gebleken dat de nieuwe bepalingen uiteraard thuishoren onder afdeling VIII van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen die ingevolge de wet van 14 maart 1962 tot afschaffing van de kredietvereniging beschikbaar is geworden. De daaruit volgende aanpassing in de gecoördineerde wetten op handelsvennootschappen blijkt vanzelf te gaan.

**

Overeenkomstig de door de Raad van State gedane suggestie heft het ontwerp de overgangsbepaling op van artikel 210 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, die door de wet van 9 juli 1935 is uitgevoerd, alsook de wet van 27 december 1949 betreffende de omvorming van de banken opgericht in de vorm van kredietvereniging of van samenwerkende vennootschap. Deze wet heeft geen voorwerp meer wegens het feit dat er thans geen banken meer zijn die in een van die vormen zijn opgericht en dat luidens artikel 5 van het koninklijk besluit n° 185 van 9 juli 1935, geen bank meer in een van dezelfde vormen mag worden opgericht.

De draagwijdte van de overgangsbepaling die in het nieuw artikel 218 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen is ingevoerd, is hiervoren in de commentaar bij artikel 168, § 5, uiteengezet.

**

De bevoegde afdeling van de Commissie voor de herziening van de wetten op de vennootschappen, onder

pour la revision des lois sur les sociétés, placée sous la présidence de M. Paul Struye, Président du Sénat.

Le Gouvernement s'est rallié à toutes les suggestions proposées par le Conseil d'Etat dans son avis.

Le Ministre de la Justice,

het voorzitterschap van de heer Paul STRUYE, Senaatsvoorzitter, heeft aan dit ontwerp een diepgaande studie gewijd.

De Regering heeft zich aangesloten bij alle voorstellen die de Raad van State in zijn advies heeft gedaan.

De Minister van Justitie,

P. WIGNY.

PROJET DE LOI

BAUDOUIN,
ROI DES BELGES,

A tous, présents et à venir, SALUT.

Sur la proposition de Notre Ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS :

Notre Ministre de la Justice est chargé de présenter en Notre Nom aux chambres législatives le projet de loi dont la teneur suit :

ARTICLE PREMIER.

Les articles 165 à 174 formant la section VIII des lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 30 novembre 1935, abrogés par la loi du 14 mars 1962, sont rétablis dans la rédaction et sous l'intitulé suivants : « Section VIII — De la transformation des sociétés ».

« *Article 165.* — L'adoption d'une autre forme juridique par une société constituée sous l'une des formes énumérées à l'article 2 n'entraîne aucun changement dans la personnalité juridique de la société qui subsiste sous la nouvelle forme. »

« *Article 166.* — La transformation d'une société en nom collectif en une société d'une autre forme requiert l'accord unanime des associés.

» Elle est décidée après l'établissement d'un état résumant la situation active et passive de la société, arrêté à une date ne remontant pas à plus de trois mois et indiquant quel sera le capital social de la société après sa transformation.

» Un reviseur d'entreprises désigné par les associés fait rapport sur cet état et indique notamment s'il traduit d'une manière complète, fidèle et correcte la situation de la société. Si l'actif social net est inférieur à la valeur du capital social de la société après transformation, le rapport mentionne en conclusion le montant de la différence. »

« *Article 167.* — La proposition de transformation d'une société en commandite simple, d'une société anonyme, d'une société en commandite par actions, d'une société de personnes à responsabilité limitée ou d'une société coopérative en une société d'une autre forme fait l'objet d'un rapport justificatif établi par les gérants ou le conseil d'administration et annoncé dans l'ordre du jour de l'assemblée appelée à statuer. A ce rapport est joint un état résumant la situation

ONTWERP VAN WET

BOUDEWIJN,
KONING DER BELGEN,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Onze Minister van Justitie is gelast in Onze Naam bij de Wetgevende Kamers het ontwerp van wet in te dienen, waarvan de tekst volgt :

EERSTE ARTIKEL.

De door de wet van 14 maart 1962 opgeheven artikelen 165 tot 174, die afdeling VIII van de op 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen vormen, worden hersteld in de volgende lezing en onder het volgende opschrift : « Afdeling VIII — Omvorming van vennootschappen ».

« *Artikel 165.* — Het aannemen van een andere juridische vorm door een vennootschap die onder een van de in artikel 2 opgenoemde vormen is opgericht, brengt geen verandering in de rechtspersoonlijkheid van de vennootschap die onder de nieuwe vorm blijft bestaan. »

« *Artikel 166.* — Voor de omvorming van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam in een vennootschap onder een andere vorm, is de eenparige instemming van de vennoten vereist.

» Tot de omvorming wordt besloten na het opmaken van een staat waarop het actief en het passief van de vennootschap samengevat zijn, en die ten hoogste drie maanden tevoren is afgesloten en opgeeft welk het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap zal zijn na haar omvorming.

» Een door de vennoten aangewezen bedrijfsrevisor brengt verslag uit over die staat en vermeldt onder meer of deze de toestand van de vennootschap volledig, getrouw en juist weergeeft. Is het netto-actief van de vennootschap lager dan de waarde van het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap na omvorming, dan vermeldt het verslag tot besluit het bedrag van het verschil. »

« *Artikel 167.* — Het voorstel tot omvorming van een gewone commanditaire vennootschap, een naamloze vennootschap, een commanditaire vennootschap op aandelen, een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid of een coöperatieve vennootschap in een vennootschap onder een andere vorm, wordt toegelicht in een verslag dat door de zaakvoerders of de raad van beheer wordt opgemaakt en aangekondigd op de agenda van de algemene vergadering die een beslis-

active et passive de la société, arrêté à une date ne remontant pas à plus de trois mois. Le commissaire-reviseur ou, à défaut, un reviseur d'entreprises désigné, selon le cas, par les gérants ou le conseil d'administration fait rapport sur cet état et indique notamment s'il traduit d'une manière complète, fidèle et correcte la situation de la société. Si l'actif social net est inférieur au fonds de commandite ou au capital social exprimé dans l'état précité, le rapport mentionnera en conclusion le montant de la différence.

» Une copie de ces rapports ainsi que, selon le cas, le projet de modifications aux statuts ou le projet de statuts nouveaux sont annexés à la convocation des associés en nom. Ils sont également transmis sans délai aux personnes qui ont accompli les formalités requises par les statuts pour être admises à l'assemblée. Tout actionnaire a le droit d'obtenir gratuitement, sur la production de son titre, quinze jours avant l'assemblée, un exemplaire de ces documents. »

« Article 168. — § 1er. La transformation d'une société constituée sous l'une des formes visées à l'article 167 en une société d'une autre forme est, sans préjudice des dispositions spéciales prévues ci-après, décidée par l'assemblée générale des associés aux conditions de présence et de majorité fixées par l'article 70bis, alinéas 3, 5 et 6.

» Dans les sociétés en commandite simple et dans les sociétés coopératives le droit de vote des associés est proportionnel à leur part d'intérêt dans l'avoir social et le quorum de présence et de majorité se calcule par rapport à l'avoir social.

» § 2. La transformation d'une société en commandite simple ou d'une société en commandite par actions, requiert en outre l'accord unanime des associés commandités.

» § 3. S'il existe plusieurs catégories d'actions ou de parts et si la transformation entraîne une modification de leurs droits respectifs, les dispositions de l'article 71 A, à l'exception de l'alinéa 2 et du 1° de l'alinéa 3, sont applicables. L'assemblée générale ne pourra toutefois valablement délibérer que si elle réunit dans chaque catégorie les conditions de présence et de majorité fixées par l'article 70bis, alinéas 3, 5 et 6.

» § 4. Si la forme nouvelle adoptée par la société est celle de la société en nom collectif ou de la société en commandite simple, la décision doit recueillir l'accord de tous les associés.

» Si la forme nouvelle est celle de la société en commandite par actions, l'accord des associés désignés en qualité de commandités est requis.

sing moet nemen. Bij dit verslag wordt een staat gevoegd waarop het actief en passief van de vennootschap samengevat zijn, afgesloten niet meer dan drie maanden tevoren. De commissaris-revisor of, bij diens ontstentenis, een bedrijfsrevisor die volgens het geval door de zaakvoerders of de raad van beheer wordt aangewezen, brengt over deze staat verslag uit en vermeldt onder meer of deze de toestand van de vennootschap op volledige, getrouwe en juiste wijze weergeeft. Is het netto-actief van de vennootschap lager dan het in voornoemde staat uitgedrukte maatschappelijk kapitaal, dan vermeldt het verslag tot besluit het bedrag van het verschil.

» Een afschrift van die verslagen, alsook het ontwerp van wijzigingen aan de statuten worden gevoegd bij de oproeping van de bij naam gekende vennoten. Deze worden onverwijld eveneens toegezonden aan de personen die de formaliteiten door de statuten vereist om tot de vergadering te worden toegelaten, hebben vervuld. Iedere aandeelhouder heeft het recht, op vertoon van zijn effect, vijftien dagen vóór de vergadering kosteloos een exemplaar van die verslagen te bekomen. »

« Artikel 168. — § 1. Tot omvorming van een vennootschap, opgericht onder een van de vormen bedoeld in artikel 167, in een vennootschap onder een andere vorm wordt, onverminderd de bijzondere bepalingen hierna, besloten door de algemene vergadering van de vennoten, onder de aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden bepaald in artikel 70bis, derde, vijfde en zesde lid.

» In de gewone commanditaire vennootschappen en in de coöperatieve vennootschappen is het stemrecht van de vennoten evenredig aan hun belangenaandeel in het maatschappelijk vermogen en wordt het aanwezigheids- en meerderheidsquorum berekend naar verhouding van het maatschappelijk vermogen.

» § 2. Voor de omvorming van een gewone commanditaire vennootschap of van een commanditaire vennootschap op aandelen is bovendien de eenparige instemming van de werkende vennoten vereist.

» § 3. Wanneer er verschillende categorieën van aandelen of deelbewijzen zijn en de omvorming aanleiding geeft tot wijziging van hun wederzijdse rechten, is het bepaalde in artikel 71 A, met uitzondering van het tweede lid en van het 1° van het derde lid, van toepassing. De algemene vergadering kan echter alleen op geldige wijze besluiten indien voor iedere categorie de aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden bepaald in artikel 70bis, derde, vijfde en zesde lid, zijn vervuld.

» § 4. Heeft de vennootschap als nieuwe vorm die van de vennootschap onder een gemeenschappelijke naam of van de gewone commanditaire vennootschap aangenomen, dan is voor de beslissing de instemming van al de vennoten vereist.

» Is de nieuwe vorm die van de commanditaire vennootschap op aandelen, dan is de instemming vereist van de vennoten die als werkende vennoten zijn aangevoerd.

» En cas de transformation en société anonyme d'une société en commandite par actions ou d'une société coopérative, les dispositions de l'article 70bis, alinéa 4, sont applicables.

» En cas de transformation en société coopérative, d'une société en commandite simple, d'une société en commandite par actions, d'une société de personnes à responsabilité limitée ou d'une société anonyme, l'accord unanime des associés est requis si la responsabilité des coopérateurs n'est pas limitée au montant de leur mise.

» § 5. La transformation requiert, en tout cas, l'accord unanime des associés si la société n'existe pas depuis deux ans au moins ou si les statuts prévoient qu'elle ne pourra adopter une autre forme. Une telle clause des statuts ne peut être modifiée que dans les mêmes conditions.

» Si les statuts prévoient que la cession des parts ou actions est subordonnée à l'approbation de l'assemblée générale délibérant dans des conditions de présence et de majorité plus rigoureuses que celles prescrites au § 1er, la transformation ne peut être décidée qu'à ces mêmes conditions.

» § 6. Dans les sociétés coopératives chaque associé a la faculté, nonobstant toute disposition contraire des statuts, de démissionner à tout moment au cours de l'exercice social et sans avoir à satisfaire à aucune autre condition, dès la convocation de l'assemblée générale appelée à décider la transformation de la société. La démission doit être notifiée à la société par lettre recommandée à la poste déposée cinq jours au moins avant la date de l'assemblée. Elle n'aura d'effet que si la proposition de transformation est adoptée.

» Les convocations à l'assemblée reproduisent le texte de la présente disposition. »

« Article 169. — Immédiatement après la décision de transformation, les statuts de la société sous sa forme nouvelle, y compris les clauses qui modifieraient son objet social, sont arrêtés aux mêmes conditions de présence et de majorité que celles requises pour la transformation.

» A défaut, la décision de transformation reste sans effet. »

« Article 170. — Toute transformation est à peine de nullité constatée par un acte authentique.

» Celui-ci reproduit la conclusion du rapport établi par le commissaire-reviseur ou par le reviseur conformément aux articles 166 et 167.

» L'acte de transformation et les statuts sont publiés simultanément conformément à l'article 10, alinéas 1er, 2, 3 et 5. L'acte de transformation est publié en entier ;

» In geval van omvorming van een commanditaire vennootschap op aandelen of een coöperatieve vennootschap in een naamloze vennootschap is het bepaalde in artikel 70bis, vierde lid, van toepassing.

» In geval van omvorming van een gewone commanditaire vennootschap, een commanditaire vennootschap op aandelen, een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid of een naamloze vennootschap in een coöperatieve vennootschap, is de eenparige instemming van de vennoten vereist als de aansprakelijkheid van de leden niet beperkt is tot het bedrag van hun inbreng.

» § 5. Voor de omvorming is in alle geval de eenparige instemming van de vennoten vereist indien de vennootschap niet ten minste sedert twee jaar bestaat of indien in de statuten is bepaald dat zij geen andere vorm mag aannemen. Zodanige bepaling van de statuten kan enkel onder dezelfde voorwaarden worden gewijzigd.

» Wanneer in de statuten is bepaald dat de overdracht van de deelbewijzen of aandelen is onderworpen aan de goedkeuring van de algemene vergadering die beraadslaagt en besluit onder strengere aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden dan die voorgescreven in § 1, kan enkel onder dezelfde voorwaarden tot de omvorming worden besloten.

» § 6. In een coöperatieve vennootschap heeft iedere vennoot, niettegenstaande enige andersluidende bepaling in de statuten, op ieder tijdstip van het boekjaar het recht om, zonder aan enige andere voorwaarde te moeten voldoen, reeds bij de bijeenroeping van de algemene vergadering die tot de omvorming van de vennootschap moet besluiten, uit te treden. Van de uittreding wordt aan de vennootschap kennis gegeven bij een angetekende brief die ten minste vijf dagen vóór de datum van de vergadering ter post wordt afgegeven. Zij heeft enkel gevolg als het voorstel tot omvorming wordt aangenomen.

» In de oproeping tot de vergadering wordt de tekst van deze bepaling opgenomen. »

« Artikel 169. — Onmiddellijk na het besluit tot omvorming worden de statuten van de vennootschap in haar nieuwe vorm, met inbegrip van de bepalingen tot wijziging van haar maatschappelijk doel vastgesteld onder dezelfde aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden als voor de omvorming voorgescreven zijn.

» Bij gebreke daarvan blijft het besluit tot omvorming zonder gevolg. »

« Artikel 170. — Iedere omvorming wordt, op straffe van nietigheid, bij een authentieke akte vastgesteld.

» Daarin wordt de conclusie overgenomen van het verslag dat overeenkomstig de artikelen 166 en 167 door de commissaris-revisor of door de revisor is opgemaakt.

» De akte tot omvorming en de statuten worden gelijktijdig openbaar gemaakt overeenkomstig artikel 10, eerste, tweede, derde en vijfde lid. De akte tot

les statuts le sont en entier ou par extraits selon les distinctions des articles 6 à 9.

» Les mandats authentiques ou privés sont, ainsi que le rapport du commissaire reviseur ou du reviseur, déposés en expédition ou en original, en même temps que l'acte auquel ils se rapportent. Chacun pourra en prendre connaissance gratuitement ou s'en faire délivrer copie sur papier libre moyennant paiement des droits de greffe.

» La transformation est opposable aux tiers à dater du cinquième jour après sa publication au *Moniteur belge*. »

« Article 171. — Les dispositions des articles 29bis, 30, 2° à 5°, 31, alinéa 2, 32, 33 et 35 ne sont pas applicables en cas de transformation en société anonyme.

» Les dispositions des articles 29bis, 30, 2° à 5°, 32 et 33 et de l'article 108 en tant qu'il règle la responsabilité des fondateurs ne sont pas applicables en cas de transformation en société en commandite par actions.

» Les dispositions des articles 30, 2° à 5°, et 123 ne sont pas applicables en cas de transformation en société de personnes à responsabilité limitée. »

« Article 172. — Les associés en nom collectif, les associés commandités, les gérants ou administrateurs de la société qui se transforme sont tenus solidairement envers les intéressés, malgré toute stipulation contraire :

» 1° de tous les engagements contractés depuis sa transformation en société anonyme ou en commandite par actions jusqu'à ce que la société ait sept membres au moins;

» 2° de la réparation du préjudice qui est une suite immédiate et directe soit de la nullité dérivant de l'inobservation des articles 118, 119, 143, alinéa 2, 144 et 170, alinéa 1°, soit de l'absence ou de la fausseté des énonciations prescrites par l'article 30, à l'exception des 2° à 5°, par l'article 121, sous réserve de la même exception, et par l'article 170, alinéa 2. »

« Article 173. — En cas de transformation d'une société en nom collectif, d'une société en commandite simple ou d'une société en commandite par actions, les associés en nom collectif et les associés commandités restent tenu solidairement et indéfiniment à l'égard des tiers des engagements de la société antérieurs au cinquième jour après la publication de l'acte de transformation.

« En cas de transformation en société en nom collectif, en commandite, simple ou par actions, les associés en nom collectif ou les associés commandités

omvorming wordt in haar geheel openbaar gemaakt; de statuten in hun geheel of bij uittreksels, naar het onderscheid gemaakt in de artikelen 6 tot 9.

» De lastgevingen bij authentieke of onderhandse akte worden evenals het verslag van de commissaris-revisor of van de revisor in uitgifte of in origineel neergelegd terzelfder tijd als de akte waarop zij betrekking hebben. Eenieder kan daarvan kosteloos inzage nemen of zich tegen betaling van de griffierechten een afschrift doen afgeven op ongezegeld papier.

» De omvorming kan tegen derden worden ingeroepen vanaf de vijfde dag na haar openbaarmaking in het *Belgisch Staatsblad*. »

« Article 171. — De bepalingen van de artikelen 29bis, 30, 2° tot 5°, 31, tweede lid, 32, 33 en 35 vinden geen toepassing in geval van omvorming in een naamloze vennootschap.

» De bepalingen van de artikelen 29bis, 30, 2° tot 5°, 32 en 33 en van artikel 108 voor zover het de aansprakelijkheid van de stichters regelt vinden geen toepassing in geval van omvorming in een commanditaire vennootschap op aandelen.

» De bepalingen van de artikelen 30, 2° tot 5°, en 123 vinden geen toepassing in geval van omvorming in een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid. »

« Artikel 172. — De vennoten onder een gemeenschappelijke naam, de gecommanditeerde vennoten, de zaakvoerders of beheerders van de vennootschap die wordt omgevormd, zijn niettegenstaande enig hiermee strijdig beding, jegens de betrokkenen hoofdelijk gehouden :

» 1° tot alle verbintenissen aangegaan sedert haar omvorming tot naamloze vennootschap of tot commanditaire vennootschap op aandelen tot de vennootschap ten minste zeven leden telt;

» 2° tot herstel van de schade die een onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is hetzij van de nietigheid wegens het niet in acht nemen van de artikelen 118, 119, 143, tweede lid, 144 en 170, eerste lid, hetzij van het ontbreken of van de valsheid van de vermeldingen voorgeschreven in artikel 30, met uitzondering van 2° tot 5°, in artikel 121, met dezelfde uitzondering, en in artikel 170, tweede lid. »

« Artikel 173. — In geval van omvorming van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam, een gewone commanditaire vennootschap of een commanditaire vennootschap op aandelen, blijven de vennoten onder een gemeenschappelijke naam en de werkende vennoten ten aanzien van derden hoofdelijk en onbeperkt gehouden tot de verbintenissen van de vennootschap van vóór de vijfde dag na de openbaarmaking van de akte van omvorming.

» In geval van omvorming in een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam, in een gewone commanditaire vennootschap of een commanditaire

répondent indéfiniment à l'égard des tiers des engagements de la société antérieurs à la transformation.

» En cas de transformation en société coopérative d'une société anonyme, d'une société en commandite par actions ou d'une société de personne à responsabilité limitée, le capital minimum prévu à l'article 144, 4e, est égal au capital de la société avant sa transformation.

» En cas de transformation d'une société coopérative dans laquelle la responsabilité des coopérateurs n'est pas limitée au montant de leur mise en une société où la responsabilité de tous ou de certains associés est limitée à ce montant, les coopérateurs restent tenus envers les tiers, dans les limites originaires, des engagements de la société antérieure au cinquième jour après la publication de l'acte de transformation. »

« Article 174. — Lorsque les statuts d'une société en nom collectif prévoient qu'en cas de décès d'un associé, la société continuera avec ses ayants cause ou certains d'entre eux, lesquels auront la qualité de commanditaires, les dispositions des articles 166 à 172 et 173, alinéas 3 et 4, ne sont pas d'application à la transformation résultant de cette disposition statutaire.

» La transformation est constatée, soit par un acte authentique, soit par un acte sous seing privé qui est publié de la manière prévue aux articles 7, a, et 10. »

ART. 2.

L'article 70, alinéa 2, des mêmes lois coordonnées, modifié par la loi du 6 janvier 1958, est complété par la disposition suivante :

« et de ce qui est dit de la transformation des sociétés à la section VIII ».

ART. 3.

L'article 107 des mêmes lois coordonnées est complété comme suit :

« ou de celles qui résultent de la section VIII ».

ART. 4.

A l'article 201 des mêmes lois coordonnées, sont apportées les modifications suivantes :

A. Au 3e, les mots « et 199 » sont remplacés par les mots « 170, alinéa 2, et 199 ».

B. Au 3e*bis*, inséré par la loi du 30 juin 1961, les mots « à l'article 34 » sont remplacés par les mots « aux articles 34 et 167 ».

C. Il est inséré un 3e*ter* rédigé comme suit :

vennootschap op aandelen, staan de vennoten onder een gemeenschappelijke naam of de werkende vennoten ten aanzien van derden onbeperkt in voor de verbintenissen van de vennootschap van vóór de omvorming.

» In geval van omvorming van een naamloze vennootschap, van een commanditaire vennootschap op aandelen of van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid in een coöperatieve vennootschap, is het minimumkapitaal bepaald in artikel 144, 4^e, gelijk aan het kapitaal van de vennootschap vóór haar omvorming.

» In geval van omvorming van een coöperatieve vennootschap waarin de aansprakelijkheid van de leden niet tot het bedrag van hun inbreng is beperkt, in een vennootschap waarin de aansprakelijkheid van alle of van bepaalde vennoten beperkt is tot dat bedrag, blijven de leden ten aanzien van derden binnen de oorspronkelijke perken gehouden tot de verbintenissen van de vennootschap van vóór de vijfde dag na de openbaarmaking van de akte van omvorming. »

« Artikel 174. — Wanneer in de statuten van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam is bepaald dat de vennootschap bij het overlijden van een vennoot zal voortduren met zijn rechtverkrijgenden of met sommigen ervan die de hoedanigheid van commanditaire vennoot zullen hebben, vinden de bepalingen van de artikelen 166 tot 172 en 173, leden 3 en 4, geen toepassing op de omvorming die uit die statuutbepaling voortvloeit.

» De omvorming wordt vastgesteld hetzij door een authentieke akte, hetzij door een onderhandse akte die openbaar wordt gemaakt op de wijze bepaald in de artikelen 7, a, en 10. »

ART. 2.

Artikel 70, tweede lid, van dezelfde gecoördineerde wetten, gewijzigd bij de wet van 6 januari 1958, wordt met de volgende bepaling aangevuld :

« en afdeling VIII over de omvorming van vennootschappen ».

ART. 3.

Artikel 107 van dezelfde gecoördineerde wetten wordt aangevuld als volgt :

« of die welke volgen uit afdeling VIII ».

ART. 4.

In artikel 201 van dezelfde gecoördineerde wetten worden de volgende wijzigingen aangebracht :

A. Onder 3e worden de woorden « en 199 » vervangen door « 170, tweede lid, en 199 ».

B. Onder 3e*bis*, ingevoegd door de wet van 30 juni 1961, worden de woorden « in artikel 34 » vervangen door « in de artikelen 34 en 167 ».

C. Een 3e*ter* wordt ingevoegd, luidend als volgt :

« 3ter. Les associés d'une société en nom collectif qui n'auront pas rédigé un état résumant la situation active et passive de la société et qui n'auront pas désigné un reviseur d'entreprises comme il est prévu à l'article 166. »

ART. 5.

L'article 218 des mêmes lois coordonnées est abrogé et remplacé par la disposition suivante : « Par dérogation aux articles 70, alinéa 2 et 168, § 5, toute société pourra se transformer aux conditions prévues à la section VIII, nonobstant toute clause statutaire lui interdisant l'adoption d'une autre forme juridique et qui serait antérieure à l'entrée en vigueur des dispositions de ladite section. »

ART. 6.

La loi du 27 décembre 1949 relative à la transformation des banques constituées sous forme d'union du crédit ou de société coopérative, est abrogée.

Donné à Bruxelles, le 27 juin 1966.

« 3ter. De vennoten van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam, die geen samenvatting staat over de actieve en passieve toestand van de vennootschap hebben opgemaakt en geen bedrijfsrevisor hebben aangewezen zoals voorgeschreven is in artikel 166. »

ART. 5.

Artikel 218 van dezelfde gecoördineerde wetten wordt opgeheven en vervangen door de volgende bepaling : « In afwijking van de artikelen 70, tweede lid, en 168, § 5, kan iedere vennootschap onder de in afdeling VIII gestelde voorwaarden worden omgevormd ondanks enige van vóór de inwerkingtreding van de bepalingen van genoemde afdeling dagtekenende statuutbepaling die haar mocht verbieden een andere juridische vorm aan te nemen. »

ART. 6.

De wet van 27 december 1949 betreffende de omvorming van de banken opgericht in de vorm van kredietvereniging of van samenwerkende vennootschap wordt opgeheven.

Gegeven te Brussel, 27 juni 1966.

BAUDOUIN.

Par le Roi :
Le Ministre de la Justice,

Van Koningswege :
De Minister van Justitie,

P. WIGNY.

AVIS DU CONSEIL D'ETAT.

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Ministre de la Justice, le 13 mai 1966, d'une demande d'avis sur le projet de loi « sur la transformation des sociétés », a donné le 7 juin 1966 l'avis suivant :

Le projet a pour but d'introduire dans les lois coordonnées sur les sociétés commerciales une section VIII portant l'intitulé suivant : « De la transformation des sociétés ».

Cette section comprendra les articles 165 à 174. Elle comblera ainsi le vide créé dans ces lois coordonnées par la loi du 14 mars 1962. Celle-ci a, en effet, abrogé la section VIII et les articles 165 à 174 relatifs aux unions du crédit.

L'exposé des motifs indique très clairement l'objet du projet et en commente dans le détail les diverses dispositions.

Intitulé.

Il conviendrait de faire apparaître dans l'intitulé que le projet modifie expressément les lois existantes. Cet intitulé pourrait être rédigé comme suit :

« Projet de loi modifiant, en ce qui concerne la transformation des sociétés, les lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 30 novembre 1935 ».

ARTICLE PREMIER.

Le début de l'article 1er serait mieux rédigé de la façon suivante :

« Article 1er. — Les articles 165 à 174 formant la section VIII des lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 30 novembre 1935, abrogés par la loi du 14 mars 1962, sont rétablis dans la rédaction et sous l'intitulé suivants : « Section VIII — De la transformation des sociétés ».

Article 166. — Suivant le texte de l'article 166, alinéa 2, en projet, la transformation d'une société en nom collectif « est décidée sur base d'un état résumant la situation active et passive de la société ». Or, il résulte de l'article 170 nouveau que la décision définitive au sujet de la transformation ne pourra être prise qu'après le dépôt du rapport du reviseur d'entreprises. En conséquence, il conviendrait, au début de l'alinéa 2 de l'article 166, de remplacer les mots « sur base » par les mots « après établissement ».

En ce qui concerne le reviseur d'entreprises prévu par cet article, il faut déduire du texte que, sauf disposition contraire des statuts, il devra être choisi à l'unanimité.

La dernière phrase de l'article 166, alinéa 2, est rédigée comme suit :

« Si l'actif social net est inférieur à la valeur des apports exprimés dans l'état précité, le rapport mentionnera en conclusion le montant de la différence ».

La comparaison qui y est prescrite entre « l'actif social net » et « la valeur des apports exprimés dans l'état précité » peut donner lieu à une double difficulté. D'une part, l'état de la situation active et passive de la société en nom collectif ne comporte pas nécessairement un poste relatif à la valeur des apports. D'autre part, même si les sociétés acceptent de voir dans ce membre de phrase une invitation à mentionner la valeur des apports dans l'état, il n'est pas dit à quel moment elles doivent se placer pour faire cette évaluation. Dès lors, il paraît préférable de prendre comme second terme de la

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE.

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, de 13e mei 1966 door de Minister van Justitie verzocht hem van advies te dienen over een ontwerp van wet « op de omvorming van vennootschappen », heeft de 7e juni 1966 het volgend advies gegeven :

Het ontwerp heeft tot doel, in de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen een afdeling VIII « Omvorming van vennootschappen » in te voegen.

Die afdeling bestrijkt de artikelen 165 tot 174 die in de gecoördineerde wetten open gekomen waren nadat de wet van 14 maart 1962, afdeling VIII, met de artikelen 165 tot 174 betreffende de kredietverenigingen had opgeheven.

De memorie van toelichting geeft het doel van het ontwerp zeer duidelijk aan en bespreekt omstandig zijn bepalingen.

Opschrift.

In het opschrift dient tot uiting te komen, dat het ontwerp de bestaande wetten uitdrukkelijk wijzigt. Het kan als volgt worden gelezen :

« Ontwerp van wet tot wijziging, wat de omvorming van vennootschappen betreft, van de wetten op de handelsvennootschappen, gecoördineerd op 30 november 1935. »

EERSTE ARTIKEL.

Het begin van dit artikel kan beter als volgt worden gelezen :

« Artikel 1. — De door de wet van 14 maart 1962 opgeheven artikelen 165 tot 174 die afdeling VIII van de op 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen vormen, worden hersteld in de volgende lezing en onder het volgende opschrift : « Afdeling VIII — Omvorming van vennootschappen ».

Artikel 166. — Volgens de ontwerp-tekst van artikel 166, tweede lid, wordt tot de omvorming van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam besloten « opgrond van een staat waarop het actief en passief van de vennootschap samengevat zijn ». Uit het nieuwe artikel 170 blijkt echter, dat de eindbeslissing betreffende de omvorming alleen kan worden genomen nadat het verslag van de bedrijfsrevisor is neergelegd. Vooraan in het tweede lid van artikel 166 vervange men dan ook de woorden « opgrond » door « na het opmaken ».

De in dit artikel bedoelde bedrijfsrevisor zal, naar uit de tekst moet worden afgeleid, behoudens hiermee strijdige statuutbepaling, met eenparigheid van stemmen moeten worden gekozen.

De laatste volzin van artikel 166, tweede lid, luidt als volgt :

« Is het netto-actief van de vennootschap lager dan de waarde van de in voornoemde staat uitgedrukte inbrengsten, dan vermeldt het verslag tot besluit het bedrag van het verschil. »

De hier voorgeschreven vergelijking van « het netto-actief van de vennootschap » met « de waarde van de in voornoemde staat uitgedrukte inbrengsten » kan een dubbele moeilijkheid opleveren. Enerzijds bevat de staat waarop het actief en het passief van de vennootschap onder een gemeenschappelijke naam zijn opgegeven, niet noodzakelijk een post betreffende de waarde van de inbrengsten. Anderzijds, ook als de vennootschappen de tekst van dat zinsdeel willen aannemen als een uitnodiging om de waarde van de inbrengsten in de staat op te geven, wordt niet gezegd op

comparaison « le capital social » de la société après transformation, ce qui suppose que l'état en fasse mention de manière à permettre au reviseur d'en avoir connaissance.

En conséquence le Conseil d'Etat propose pour l'article 166, alinéa 2, le texte suivant :

« Elle est décidée après établissement d'un état résumant la situation active et passive de la société, arrêté à une date ne remontant pas à plus de trois mois et indiquant quel sera le capital social de la société après sa transformation.

Un reviseur d'entreprises désigné par les associés fait rapport sur cet état et indique notamment s'il traduit d'une manière complète, fidèle et correcte la situation de la société. Si l'actif social net est inférieur à la valeur du capital social de la société après transformation, le rapport mentionne en conclusion le montant de la différence ».

Article 167. — 1. La dernière phrase de l'alinéa 1er est rédigée comme suit :

« Si l'actif social est inférieur au fonds de commandite ou au capital social exprimé dans l'état précité, le rapport mentionnera en conclusion le montant de la différence ».

Les mots « fonds de commandite » ont vraisemblablement été insérés en considération des sociétés en commandite simple, pour lesquelles, en effet, il est parfois fait usage, dans la pratique, de ces mots en lieu et place de « capital social ».

Il ne paraît pas opportun de consacrer cette pratique, qui ne trouve de fondement ni dans la loi, ni dans la doctrine, ni dans la jurisprudence.

A l'inverse, la doctrine et la jurisprudence font régulièrement usage des mots « capital » ou « capital social » à propos des sociétés en commandite simple (Namur, le Code de commerce belge, n° 909, Guillery, *Des Sociétés commerciales en Belgique*, t. II, pp. 59, 70 à 88, avec citations des travaux parlementaires et des interventions de Pirmez et de Bara; Répertoire pratique du droit belge, V° Société à forme dite commerciale (en général), n° 190, V° Société en commandite simple, n° 11; Pandectes belges, V° Société en commandite simple, n° 78, Fredericq, *Traité de droit commercial belge*, t. IV, n° 180 et 187; Van Ryn, *Principes de droit commercial*, t. Ier, n° 439 et 441; Bruxelles, 13 juillet 1865, Pas. 1865, 2.300; Comm. Liège, 15 avril 1907, J.T. 1907, p. 554; sur la notion de capital social en général cfr. Pandectes belges, V° Société en général n° 107; Van Ryn, *ibid.* n° 310, 334 et 335).

Il y a donc lieu de supprimer les mots « au fonds de commandite ou ».

2. A l'alinéa 2, les mots « selon le cas » et « ou le projet de statuts nouveaux » sont superflus. Puisqu'en l'espèce la société continue d'exister après sa transformation, les statuts « nouveaux » seront toujours le résultat d'une modification des statuts existants.

Article 168. — L'article 168 en projet appelle les observations suivantes :

1. Au § 1er, alinéa 1er, in fine, il conviendrait d'écrire « décidée par l'assemblée générale des associés, aux conditions de présence et de majorité fixées par l'article 70bis, alinéas 3, 5 et 6 ».

2. Au § 3, les mots « les dispositions de l'article 71 A, à l'exception des alinéas 2 et 3, 1°, sont d'application » devraient être remplacés par les mots « les dispositions de l'article 71, A, à l'exception de l'alinéa 2 et du 1° de l'alinéa 3, sont applicables ».

welk tijdstip zij zich voor die raming moeten plaatsen. Het lijkt dan ook verkieslijk als tweede term van de vergelijking « het maatschappelijk kapitaal » van de vennootschap na omvorming te nemen, hetgeen veronderstelt dat de staat dit op zodanige wijze vermeldt dat de revisor er kennis van kan nemen.

De Raad van State stelt dan ook voor, artikel 166, tweede lid, als volgt te lezen :

« Tot de omvorming wordt besloten na het opmaken van een staat waarop het actief en het passief van de vennootschap samengevat zijn, en die ten hoogste drie maanden tevoren is afgesloten en opgeeft welk het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap zal zijn na haar omvorming.

Een door de vennoten aangewezen bedrijfsrevisor brengt verslag uit over die staat en vermeldt onder meer of deze de toestand van de vennootschap volledig, getrouw en juist weergeeft. Is het netto-actief van de vennootschap lager dan de waarde van het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap na omvorming, dan vermeldt het verslag tot besluit het bedrag van het verschil. »

Artikel 167. — 1. De laatste volzin van het eerste lid luidt als volgt :

« Is het netto-actief van de vennootschap lager dan het in voornoemde staat uitgedrukte commanditaire of maatschappelijke kapitaal, dan vermeldt het verslag tot besluit het bedrag van het verschil. »

Bij het opnemen van de woorden « commanditaire kapitaal » is hier waarschijnlijk gedacht aan de gewone commanditaire vennootschappen waarvoor die term inderdaad in de praktijk wordt gebruikt in plaats van « maatschappelijk kapitaal ».

Het lijkt niet opportuun een praktijk te bekrachtigen waarvoor noch de wet, noch de rechtsleer, noch de rechtspraak grond opleveren.

Zowel de rechtsleer als de rechtspraak gebruiken daarentegen geregeld de woorden « kapitaal » of « maatschappelijk kapitaal » in verband met de gewone commanditaire vennootschappen (Namur, *Le Code de commerce belge*, n° 909, Guillery, *Des Sociétés commerciales en Belgique*, deel II, blz. 59, 70 tot 88, met citaten uit de parlementaire voorbereiding en uit het betoog van Pirmez en Bara; *Répertoire pratique du droit belge*, V° Société à forme dite commerciale (en général), n° 190, V° Société en commandite simple n° 11; *Pandectes belges*, V° Société en commandite simple, n° 78, Fredericq, *Traité du droit commercial belge*, deel IV, n° 180 en 187; Van Ryn, *Principes de droit commercial*, deel I, n° 439 en 441; Brussel, 13 juli 1865, Pas. 1865, 2, 300; Kooph. Luik, 15 april 1907, J.T. 1907, blz. 554; over het begrip maatschappelijk kapitaal in het algemeen, zie *Pandectes belges*, V° Société en général, n° 107; Van Ryn, *ibid.* n° 310, 334 en 335).

De woorden « commanditaire of » moeten dus worden geschrapt.

2. In het tweede lid zijn de woorden « volgens het geval » en « of het ontwerp van nieuwe statuten » overbodig. De vennootschap blijft na haar omvorming voortbestaan, zodat de « nieuwe » statuten altijd het resultaat zullen zijn van een wijziging van de bestaande statuten.

Artikel 168. — Bij het ontworpen artikel 168 zijn de volgende opmerkingen te maken :

1. Aan het slot van § 1, eerste lid, dient te worden gelezen : « besloten door de algemene vergadering van de vennoten onder de aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden bepaald in artikel 70bis, derde, vijfde en zesde lid ».

2. In § 3 vervange men de woorden « is het bepaalde in artikel 71A, met uitzondering van de leden 2 en 3, 1°, van toepassing » door : « is het bepaalde in artikel 71, A, met uitzondering van het tweede lid en van het 1° van het derde lid, van toepassing ».

Au même § 3 in fine, au lieu de « prévues aux alinéas 3, 5 et 6 de l'article 70bis », il conviendrait, comme à l'article 168, § 1er, d'écrire « fixées par l'article 70bis, alinéas 3, 5 et 6 ».

3. Au § 4, alinéa 3, il conviendrait de remplacer les mots « l'alinéa 4 de l'article 70bis est d'application » par les mots « les dispositions de l'article 70bis, alinéa 4, sont applicables ».

4. Le § 5, alinéa 1er, appelle une observation relative aux statuts de sociétés antérieurs à l'entrée en vigueur de la loi en projet. Cette observation sera formulée ci-après à l'occasion de l'examen de l'article 3.

A l'alinéa 2 du même paragraphe, il y aurait lieu de compléter les mots « la cession des parts » par les mots « ou actions », si l'intention du Gouvernement est d'étendre la règle qui y est contenue à des sociétés autres que les sociétés de personnes.

Article 169. — La loi du 6 janvier 1958 a dérogé, une première fois, par des dispositions permanentes au principe de l'intangibilité des éléments essentiels de la société, en autorisant, sous certaines conditions, la modification de l'objet social. Pressé par l'urgence des circonstances économiques du moment, le législateur ne put édifier une réglementation valable pour toutes les sociétés et limita cette autorisation à trois types de sociétés : la société anonyme (articles 70 et 70bis), la société en commandite par actions (article 107) et la société de personnes à responsabilité limitée (article 136). Il en résulte que, dans l'état actuel de la législation, pour toutes les sociétés constituées sous une autre forme, une modification proprement dite de l'objet social, même décidée à l'unanimité des associés comme il serait d'ailleurs requis, implique dissolution de la société et constitution d'une société nouvelle.

Le projet qui apporte une seconde dérogation au même principe de l'intangibilité des éléments essentiels, présente le mérite de régler la matière de la transformation de société pour toutes les formes de sociétés prévues à l'article 2 des lois coordonnées.

Il est justifié, dans l'exposé des motifs, par l'impérieuse nécessité de permettre à des sociétés autres que par actions, de recueillir dans le public investisseur des capitaux nécessaires, ou de se transformer en sociétés anonymes pour bénéficier éventuellement d'une prise de participation de la Société nationale d'investissement.

Ces nécessités économiques risquent cependant de ne pas pouvoir être satisfaites, dans certains cas, sans modification de l'objet social. D'une part, une transformation en société anonyme, en commandite par actions ou en société de personnes à responsabilité limitée, exigera en droit, « la désignation précise de l'objet de l'entreprise » (article 30, 1er, modifié par la loi du 6 janvier 1958, article 107 et article 121 modifié par la loi du 30 juin 1961), ce qui conduira sans doute maintes sociétés d'un autre type à des restrictions de leur objet, constitutives de modification de celui-ci. D'autre part, en fait, les prises de participation recherchées du public, ou de la Société nationale d'investissement — souvent jumelées à des buts d'extension d'activités ou de reconversion totale ou partielle de celles-ci, voire à des possibilités ultérieures de fusion — rencontreront sans doute fréquemment, de la part des investisseurs, des exigences préalables relatives à des limitations ou à des extensions de l'objet statutaire. Or, comme il a été dit, les sociétés en nom collectif, en commandite simple et coopératives ne peuvent, dans l'état actuel de la loi, modifier, même à l'unanimité, leur objet social sans dissolution et constitution d'une société nouvelle, avec tous les inconvénients dont l'exposé des motifs signale qu'ils sont parfois insurmontables en pratique. Cela revient à dire que la

In dezelfde § 3 dient aan het slot in plaats van « bepaald bij artikel 70bis, derde, vijfde en zesde lid » zoals in artikel 168, § 1, te worden gelezen : « bepaald in artikel 70bis, derde, vijfde en zesde lid ».

3. In § 4, derde lid, dienen de woorden « vindt het vierde lid van artikel 70bis toepassing » te worden vervangen door « is het bepaalde in artikel 70bis, vierde lid, van toepassing ».

4. Bij § 5, eerste lid, is een opmerking te maken in verband met de vennootschapsstatuten die dagtekenen van vóór de inwerkingtreding van de ontwerp-wet. Die opmerking zal hierna worden gemaakt bij de bespreking van artikel 3.

In het tweede lid van dezelfde paragraaf dienen de woorden « de overdracht van de deelbewijzen » te worden aangevuld met « of aandelen », als de Regering de daarin gestelde regel wil uitbreiden tot andere vennootschappen dan de personenvennootschappen.

Artikel 169. — De wet van 6 januari 1958 is een eerste maal door blijvende bepalingen afgeweken van het beginsel van de onaantastbaarheid van de essentiële bestanddelen van de vennootschap, waar zij onder bepaalde voorwaarden toestaat het maatschappelijk doel te wijzigen. Onder de druk van de toenmalige economische toestand, heeft de wetgever toen geen reglementering kunnen uitbouwen die voor alle vennootschappen kon gelden en heeft hij die mogelijkheid beperkt tot drie types van vennootschappen : de naamloze vennootschap (artikelen 70 en 70bis), de commanditaire vennootschap op aandelen (artikel 107) en de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid (artikel 136). Hieruit volgt dat, in de huidige stand van de wetgeving, voor alle in een andere vorm opgerichte vennootschappen een eigenlijke wijziging van het maatschappelijk doel, zelfs als daartoe eenparig door de vennoten wordt besloten — zoals trouwens voorgeschreven — medebrengt dat de vennootschap ontbonden en als nieuwe vennootschap wederopgericht moet worden.

Het ontwerp, dat een tweede maal van hetzelfde beginsel van de onaantastbaarheid van de essentiële bestanddelen afwijkt, biedt het voordeel het vraagstuk van de omvorming van de vennootschap te regelen voor alle vennootschapsvormen bepaald in artikel 2 van de gecoördineerde wetten.

Die afwijking wordt in de memorie van toelichting verantwoord door de dwingende noodzaak andere vennootschappen dan aandelenvennootschappen in de gelegenheid te stellen bij het investerend publiek de nodige kapitalen te verzamelen of zich tot naamloze vennootschappen om te vormen om eventueel in aanmerking te kunnen komen voor een participatie van de Nationale Investeringsmaatschappij.

Het gevaar bestaat echter dat aan die economische behoeften in bepaalde gevallen niet kan worden voldaan zonder wijziging van het maatschappelijk doel. Enerzijds zal een omvorming tot naamloze vennootschap, tot commanditaire vennootschap op aandelen of tot personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid in rechte « de nauwkeurige opgave van het doel der onderneming » noodzakelijk maken (artikel 30, 1°, gewijzigd bij de wet van 6 januari 1958; artikel 107 en artikel 121, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1961), waardoor menige vennootschap van een ander type ongetwijfeld zal worden genoopt tot beperking en dus wijziging van haar doel. Anderzijds zullen de bij het publiek of bij de Nationale Investeringsmaatschappij gezochte participaties — die vaak mede de uitbreiding van werkzaamheden of de gehele of gedeeltelijke reconversie daarvan, of zelfs latere fusiemogelijkheden beogen — ongetwijfeld in veel gevallen samengaan met voorafgaande eisen van de investeerders in verband met beperking of verruiming van het statutair doel. Zoals echter reeds gezegd is, mogen vennootschappen onder een gemeenschappelijke naam, gewone commanditaire vennootschappen en coöperatieve vennootschappen, in de huidige stand van de wetgeving, hun maatschappelijk doel, zelfs met eenparigheid van stemmen, niet wijzi-

transformation organisée par le projet ne serait d'aucune utilité pour les sociétés placées dans cette situation, puisque, selon l'exposé des motifs, la transformation se limite à la forme « sans qu'il soit touché à cette occasion à la consistance du patrimoine, au montant des apports ou du capital, au nombre des associés, ni à la durée de la société » et, doit-on ajouter, à son objet statutaire.

On peut, dès lors, se demander s'il ne serait pas indiqué, pour atteindre pleinement, et dès à présent, les buts économiques poursuivis par le projet de régler simultanément la transformation des sociétés et les conditions de modification de l'objet social à l'égard de toutes les sociétés pour lesquelles, pressé par les exigences de l'époque, le législateur de 1958 n'a pas organisé la possibilité d'une telle modification.

Si le Gouvernement estimait que l'urgence du projet ne lui permet pas de s'engager dans cette voie, il serait aisé de rendre possible, sans délai, la modification de l'objet social à l'occasion de la transformation de forme. Il suffirait, en effet, de rédiger, dans ce but, l'article 169, alinéa 1er, de la manière suivante :

« Immédiatement après la décision de transformation, les statuts de la société sous sa forme nouvelle, y compris les clauses qui modifieraient son objet social, sont arrêtés aux conditions de présence et de majorité requises pour la transformation ».

Article 170. — A l'alinéa 1er, il y aurait lieu de placer les mots « à peine de nullité » entre virgules.

A l'alinéa 3, les mots « conformément aux alinéas 1er, 2, 3 et 5 de l'article 10 » pourraient être remplacés par les mots « conformément à l'article 10, alinéas 1er, 2, 3 et 5 ».

Article 171. — Cette disposition exclut l'application de certaines dispositions des lois coordonnées en cas de transformation de la société. Ainsi le projet prévoit qu'en cas de transformation en société anonyme, en société en commandite par actions ou en société de personnes à responsabilité limitée, l'article 30, 2° à 4°, n'est pas applicable.

Il conviendrait, dans chacun des trois alinéas, d'exclure également l'application de l'article 30, 5°, selon lequel l'acte de société doit indiquer les conditions auxquelles est subordonnée la réalisation des droits apportés en option.

Selon l'exposé des motifs, l'article 171 nouveau vise à éviter toute incertitude. L'exposé des motifs déclare :

« A contrario il emporte que toutes les autres conditions et règles de fond qui régissent la forme de société adoptée doivent être remplies. Ainsi, par exemple, une transformation en société anonyme ne sera possible que s'il y a sept associés au moins (article 29) ».

A un autre endroit, l'exposé des motifs précise :

« Dans l'économie du projet la transformation est une modification de la seule forme juridique de la société avec les adaptations que cette transformation requiert en raison du statut adopté, mais sans qu'il soit touché à cette occasion à la consistance du patrimoine, au montant des apports ou du capital au nombre d'associés ni à la durée de la société ».

Il en ressort que toutes les conditions de fond qui sont requises pour la validité de la société dans sa nouvelle forme devront être réalisées avant la transformation, c'est-à-dire à un moment où la société possède encore sa forme originale.

gen zonder onthinding en zonder oprichting van een nieuwe vennootschap, met alle bezwaren welke de memorie van toelichting in de praktijk soms onoverkomelijk heet te zijn. Dit komt er op neer dat de in het ontwerp geregelde omvorming voor de vennootschappen die zich in zodanige toestand bevinden zonder enig nut zou zijn, aangezien, volgens de memorie van toelichting, de omvorming zich beperkt tot een wijziging van de vorm « zonder dat bij die gelegenheid geraakt wordt aan de omvang van het vermogen, aan het bedrag van de inbrengsten of van het kapitaal, aan het aantal vennoten noch aan de duur van de vennootschap » en, moet hieraan worden toegevoegd, aan haar statutair doel.

Men kan zich dan ook afvragen of het niet aangewezen is, ten einde de door het ontwerp beoogde economische doeleinden nu reeds geheel te kunnen verwezenlijken, de omvorming van de vennootschappen en tevens de wijziging van het maatschappelijk doel te regelen ten aanzien van alle vennootschappen waarvoor de wetgever van 1958, door de toen heersende omstandigheden gedwongen, de mogelijkheid van een zodanige wijziging niet heeft geregeld.

Mocht de Regering oordelen dat zij die weg niet kan opgaan wegens het spoedeisend karakter van het ontwerp, dan zou de wijziging van het maatschappelijk doel onverwijld mogelijk kunnen worden gemaakt bij gelegenheid van de omvorming. Daartoe ware het immers voldoende artikel 169, eerste lid, als volgt te redigeren :

« Onmiddellijk na het besluit tot omvorming worden de statuten van de vennootschap in haar nieuwe vorm, met inbegrip van de bepalingen tot wijziging van haar maatschappelijk doel, vastgesteld onder dezelfde aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden als voor de omvorming voorgeschreven zijn. »

Artikel 170. — In het eerste lid plaatse men de woorden « op straffe van nietigheid » tussen komma's.

In het derde lid van de Franse tekst vervange men de woorden « conformément aux alinéas 1er, 2, 3 et 5 de l'article 10 » door « conformément à l'article 10, alinéas 1er, 2, 3 et 5 ».

Artikel 171. — Dit artikel sluit de toepassing van sommige bepalingen van de gecoördineerde wetten uit in geval van omvorming van de vennootschap. Zo bepaalt het ontwerp dat in geval van omvorming tot naamloze vennootschap, tot commanditaire vennootschap op aandelen of tot personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, artikel 30, 2° tot 4°, niet van toepassing is.

In elk van de drie alinea's zou ook de toepassing van artikel 30, 5°, moeten worden uitgesloten, volgens welke bepaling « de voorwaarden waaraan het tot werkelijkheid maken van de in optie ingebrachte rechten is onderworpen », in de akte van vennootschap moeten worden vermeld.

Volgens de memorie van toelichting beoogt het nieuwe artikel 171 elke onzekerheid te vermijden. Zij zegt hieromtrent : « Daarentegen heeft het ten gevolge dat alle overige voorwaarden en regels inzake het wezen die de aangenomen vennootschapsvorm beheersen, moeten vervuld worden. Zo zal bij voorbeeld een omvorming in een naamloze vennootschap enkel mogelijk zijn als er ten minste zeven vennoten zijn (artikel 29) ».

Elders zegt de memorie van toelichting nog :

« In de economie van het ontwerp is de omvorming een wijziging van de enkele juridische vorm van de vennootschap met de aanpassingen die voor die omvorming vereist zijn wegens het aangenomen statuut, doch zonder dat bij die gelegenheid geraakt wordt aan de omvang van het vermogen, aan het bedrag van de inbrengsten of van het kapitaal, aan het aantal vennoten noch aan de duur van de vennootschap. »

Hieruit blijkt dat alle fundamentele vereisten waaraan moet voldaan wil de vennootschap in haar nieuwe vorm geldig zijn, vervuld zullen moeten zijn vóór de omvorming, dit is op een tijdstip dat de vennootschap nog steeds haar

Ainsi, par exemple, lorsque les associés d'une société de personnes à responsabilité limitée comportant trois membres désirent que la société acquière la forme d'une société anonyme qui, aux termes des lois coordonnées, doit comporter sept associés, il y aura lieu de compléter le nombre des associés de la société de personnes à responsabilité limitée par quatre nouveaux membres avant de procéder à la transformation.

Il suffit d'ailleurs que les modifications éventuellement nécessaires aient lieu immédiatement avant la décision de transformation fût-ce au cours de la même séance.

Article 172. — 1. Le projet se réfère à la nullité dérivant de l'inobservation des divers articles des lois coordonnées, et notamment de l'inobservation de l'article 29, 1°, relatif au nombre minimum des associés lors de la constitution des sociétés anonymes.

Il est unanimement admis que l'inobservation des conditions énoncées au 1° de l'article 29 n'entraîne pas la nullité de la société ainsi constituée, mais seulement la responsabilité des fondateurs (ou des administrateurs en cas d'augmentation de capital), telle qu'elle est organisée par l'article 35 (Van Ryn, I, n° 492 et 498; *Frédéricq*, IV, n° 291 et 292; *Rép. prat. Dr. belge*, V^o, *Sociétés anonymes*, n° 346 et 347); en l'espèce, ils seront tenus solidairement de tous les engagements sociaux contractés jusqu'à ce que la société ait sept membres au moins (article 35, 1°).

S'il convient de prévoir une sanction pour le cas où une société se transformerait en société anonyme ou en commandite par actions alors qu'elle ne compte pas sept associés, cette sanction pourrait être la même que celle prévue par l'article 35, 1°, et qui, lorsque la loi du 22 mai 1886 la substitua à la nullité comminée par la loi du 18 mai 1873, fut justifiée par la volonté du législateur que des associés en nombre insuffisant ne puissent, en adoptant l'anonymat, substituer à une responsabilité personnelle et solidaire qui aurait été la leur, une responsabilité limitée à leur mise (*Frédéricq*, IV, n° 292, *Rép. prat. Dr. belge*, V^o, *Sociétés anonymes*, n° 346).

Le texte proposé ci-après tient compte de cette observation.

2. L'article 172 se réfère en cas d'inobservation de l'article 170, alinéa 1er (nécessité d'un acte authentique) à la nullité de la transformation, prévue par cet alinéa.

Mais il considère qu'il y aurait également nullité en cas d'inobservation de l'article 170, alinéa 2 (reproduction, dans l'acte, de la conclusion du rapport établi par le reviseur), alors que cette disposition ne prévoit pas pareille nullité.

On peut se demander si cette nullité correspond aux intentions du Gouvernement.

Si la transformation de la société ne peut s'interpréter comme un apport fait par une société à une autre, le projet « a toutefois organisé une procédure de vérification inspirée de la loi du 30 juin 1961 ... pour assurer la parfaite clarté de la situation de la société dans son ensemble au moment de la transformation » et cela dans l'intérêt tant des associés que « des tiers qui pourront connaître par la publication de l'acte de transformation la consistance de l'avoir social ou du capital » (exposé des motifs).

En fait, la transformation comme telle ne touche pas à la consistance du patrimoine social et n'est donc pas appelée à modifier, en valeur, l'importance des droits que les associés possèdent, au moment de la transformation, dans l'avoir social (cfr. L. Dabin, *étude Rev. prat. soc.* 1962, pp. 135-136). L'état résumant la situation active et passive, et vérifié par un reviseur, est sans doute pour ces associés un élément utile d'infor-

oorspronkelijke vorm heeft. Als bv. de vennoten van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, die drie leden telt, verlangen dat de vennootschap de vorm van een naamloze vennootschap aanneemt die, luidens de gecoördineerde wetten, zeven vennoten moet tellen, zal het aantal vennoten van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid met vier nieuwe leden moeten worden aangevuld vooraleer tot de omvorming wordt overgegaan.

Het is trouwens voldoende dat de wijzigingen die nodig mochten zijn, worden aangebracht onmiddellijk vóór de beslissing tot omvorming, zelfs tijdens dezelfde vergadering.

Artikel 172. — 1. Het ontwerp heeft het over de nietigheid die voortvloeit uit de niet-inachtneming van een aantal artikelen van de gecoördineerde wetten, inzonderheid van artikel 29, 1°, betreffende het minimumaantal vennoten bij de oprichting van naamloze vennootschappen.

Eenparig wordt aangenomen dat het niet in acht nemen van de voorwaarden onder 1° van artikel 29 niet de nietigheid van de aldus opgerichte vennootschap maar alleen de aansprakelijkheid van de oprichters (of van de beheerders in geval van kapitaalverhoging) medebrengt, zoals die geregeld is in artikel 35 (Van Ryn, I, n° 492 en 498; *Frédéricq*, IV, n° 291 en 292; *Rép. prat. dr. belge*, V^o, *Sociétés anonymes*, n° 346 en 347); in dat geval zullen zij hoofdelijk aansprakelijk zijn « wegens alle maatschappelijke verbintenissen, aangegaan vóór de vennootschap minstens zeven leden telde » (artikel 35, 1°).

Als een sanctie moet worden bepaald voor het geval dat een vennootschap zich omvormt tot naamloze vennootschap of tot commanditaire vennootschap op aandelen ofschoon zij geen zeven vennoten telt, zou die sanctie dezelfde kunnen zijn als die van artikel 35, 1°, die, toen de wet van 22 mei 1886 haar in de plaats stelde van de door de wet van 18 mei 1873 opgelegde nietigheid, verantwoord was door de wil van de wetgever dat vennoten in onvoldoende aantal, door het aannemen van de naamloosheid, de persoonlijke en hoofdelijke aansprakelijkheid die de hunne zou zijn geweest, niet zouden kunnen vervangen door een aansprakelijkheid beperkt tot hun inbreng (*Frédéricq*, IV n° 292, *Rép. prat. dr. belge*, V^o, *Sociétés anonymes*, n° 346).

In de hierna voorgestelde tekst is met deze opmerking rekening gehouden.

2. Artikel 172 heeft het, voor het geval dat artikel 170, eerste lid (vereiste van een authentieke akte), niet in acht wordt genomen, over de in dat lid bedoelde nietigheid van de omvorming.

Maar het stelt dat de nietigheid ook speelt bij het niet in acht nemen van artikel 170, tweede lid (overneming, in de akte, van de conclusie van het door de revisor opgemaakte verslag), terwijl die bepaling een zodanige nietigheid niet voorschrijft.

Men kan zich afvragen of die nietigheid in lijn ligt van de bedoeling van de Regering.

Ook al kan de omvorming van de vennootschap niet worden uitgelegd als een inbreng van een vennootschap in een andere, toch heeft het ontwerp « een verificatieprocedure georganiseerd die aan de wet van 30 juni 1961 een richtsnoer neemt... om ervoor te zorgen dat de toestand van de vennootschap op het tijdstip van de omvorming volkomen klaar is » dit zowel in het belang van de vennoten « als van derden die door de openbaarmaking van de akte van omvorming de omvang van het maatschappelijk vermogen of van het kapitaal zullen kunnen kennen » (memorie van toelichting).

In feite slaat de omvorming als zodanig niet op de omvang van het maatschappelijk vermogen, zodat de omvang van de rechten welke de vennoten in het maatschappelijk vermogen bezitten op het tijdstip van de omvorming, daardoor niet in waarde zullen veranderen (cfr. L. Dabin, *Rev. prat. soc.* 1962, blz. 135-136). De staat die de actieve en passieve toestand samenvat en door een revisor is nagezien, vormt voor die

mation, mais il assure plus particulièrement la protection des tiers qui seraient amenés, après la transformation, à traiter avec la société ou à acquérir des droits sociaux, spécialement dans le cas où l'actif social net serait inférieur au capital exprimé dans l'état. Dans ce cas, le rapport devra mentionner le montant de la différence en sa conclusion (articles 166, alinéa 2, et 167, alinéa 1er), que l'acte authentique devra reproduire (article 170, alinéa 2) et que la publication de cet acte portera à la connaissance des tiers (article 170, alinéa 3).

La loi du 30 juin 1961, qui concerne la vérification des apports en nature et dont le projet s'inspire, a effectivement institué des règles semblables pour la constitution et l'augmentation de capital des sociétés anonymes (articles 29bis, 30, 2°, et 34 des lois coordonnées) ou des sociétés en commandite par actions (article 107). Elle a également prescrit la reproduction, dans l'acte, des conclusions du rapport du réviseur (articles 30, 2°, et 34, alinéa 1). Mais elle n'a pas édicté de nullité pour l'absence de cette dernière indication dans l'acte; elle n'a consacré, à cet égard, comme à l'égard des autres énonciations prescrites par les articles 30 et 34, que la responsabilité des fondateurs ou des administrateurs (article 35, 4°, modifié par la loi du 30 juin 1961; Raucq, *Le nouveau régime des apports en nature*, Rev. prat. not. 1962, pages 9, 15, 23 et 24).

Indépendamment du fait que le rapport du réviseur reçoit une publicité intégrale par voie de dépôt au greffe (article 10, dernier alinéa) — selon un procédé que suit d'ailleurs aussi l'article 170, alinéa 4, du projet —, le législateur de 1961, pour ne pas prononcer la nullité dans le cas envisagé, a sans doute retenu la considération, inspiratrice de l'article 35 tout entier, que la nullité serait, en l'espèce, comme il arrive souvent, un remède pire que le mal.

Mais cette considération vaut aussi bien pour la transformation de la société. Supposons qu'une société dont les associés n'ont qu'une responsabilité limitée à leur mise, se transforme, par exemple en société anonyme et que l'acte indique un capital en fait supérieur à son actif net sans reproduire la conclusion du rapport du réviseur mentionnant la différence. Quel avantage les tiers qui auront ensuite traité avec cette société trouveront-ils dans une nullité qui troublera sans doute maintes relations juridiques, mais qui replacera ces tiers devant une société sous sa forme antérieure, dont l'actif ne deviendra pas plus élevé et dont les associés ne seront toujours soumis qu'à une responsabilité limitée à leur mise? Il est assurément plus avantageux pour ces tiers de disposer d'une action contre les gérants ou administrateurs solidairement. Et s'il s'agit d'une société dont tout ou partie des associés sont solidairement garants, et qui se transformerait en société anonyme, l'intérêt que la nullité procurerait aux tiers de pouvoir se réclamer de cette garantie, se trouve pratiquement remplacé par la responsabilité solidaire que l'article 172 fait précisément peser sur les associés en nom collectif et les commandités.

La nullité que le projet consacre pour inobservation de l'article 170, alinéa 2, n'est donc pas en harmonie avec la solution consacrée par la loi du 30 juin 1961, dont le projet a voulu cependant s'inspirer, alors que les raisons de décider paraissent identiques dans les deux cas et que la nullité ne semble pas plus opportune pour la transformation que pour la constitution. Il est donc suggéré d'abandonner cette nullité.

3. L'article 172, en son dernier membre de phrase, dispose :

« Soit de l'absence ou de la fausseté des énonciations prescrites par les articles 30, à l'exception des lettres 2° et 4°, et 121 ».

vennoten ongetwijfeld een nuttige bron van inlichtingen, maar meer in het bijzonder beschermt hij derden die, na de omvorming, met de vennootschap mochten komen te handelen of rechten in de vennootschap mochten verkrijgen, voornamelijk in het geval dat het netto-actief van de vennootschap lager zou zijn dan het op de staat vermelde kapitaal. In dat geval moet het verslag het verschil vermelden in zijn conclusie (artikel 166, tweede lid, en artikel 167, eerste lid), die in de authentieke akte moet worden overgenomen (artikel 170, tweede lid) en die door de openbaarmaking van die akte ter kennis van derden wordt gebracht (artikel 170, derde lid).

De wet van 30 juni 1961, die betrekking heeft op de verificatie van de inbreng in natura en waardoor het ontwerp zich laat leiden, heeft inderdaad soortgelijke regelen ingesteld voor de oprichting en de kapitaalverhoging van de naamloze vennootschappen (artikelen 29bis, 30, 2°, en 34 van de gecoördineerde wetten) of van de commanditaire vennootschappen op aandelen (artikel 107). Zij heeft ook voorgeschreven dat de besluiten van het verslag van de revisor in de akte moeten worden overgenomen (artikelen 30, 2°, 34, eerste lid). Maar zij heeft geen nietigheid gesteld op het ontbreken van die besluiten in de akte; te dien aanzien heeft zij, zoals ten aanzien van de overige door de artikelen 30 en 34 voorgeschreven vermeldingen, alleen de aansprakelijkheid van de stichters of van de beheerders bekrachtigd (artikel 35, 4°, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1961; Raucq, *Le nouveau régime des apports en nature*, Rev. prat. not., 1962, blz. 9, 15, 23 en 24).

Los van het feit dat het verslag van de revisor volledig openbaar wordt gemaakt door de neerlegging ter griffie (artikel 10, laatste lid) — volgens een procédé dat trouwens ook door artikel 170, vierde lid, van het ontwerp wordt toegepast —, heeft de wetgever van 1961, als hij in het bedoelde geval geen nietigheid heeft voorgeschreven, ongetwijfeld rekening gehouden met de aan het gehele artikel 35 ten grondslag liggende overweging dat de nietigheid, zoals vaak het geval is, hier alleen van kwaad tot erger zou kunnen leiden.

Die overweging geldt echter evenzeer voor de omvorming van de vennootschap. Gesteld dat een vennootschap waarvan de vennoten slechts aansprakelijk zijn tot hun inbreng, wordt omgevormd, bijvoorbeeld tot een naamloze vennootschap, en dat de akte een kapitaal opgeeft dat in feite hoger is dan haar netto-actief, maar geen gewag maakt van de conclusie van het verslag van de revisor die het verschil vermeldt, welk voordeel zullen derden die nadien met die vennootschap mochten hebben gehandeld, dan hebben bij een nietigheid die ongetwijfeld menige rechtsverhouding zal vertroebelen maar die deze derden opnieuw zal plaatsen tegenover een vennootschap in haar vroegere vorm, waarvan het actief niet hoger zal worden en waarvan de vennoten nog steeds alleen tot hun inbreng aansprakelijk zullen zijn. Voor die derden is het ongetwijfeld voordeliger te beschikken over een vordering tegen hoofdelijk aansprakelijke zaakvoerders of beheerders. En als een vennootschap, waarvoor een deel van de vennoten of alle vennoten hoofdelijk verbonden zijn, tot naamloze vennootschap zou worden omgevormd, wordt het belang dat de nietigheid voor de derden kan opleveren door zich op die hoofdelijkheid te beroepen, praktisch vervangen door de hoofdelijke aansprakelijkheid welke artikel 172 nu juist oplegt aan de vennoten onder een gemeenschappelijke naam en aan de werkende vennoten.

De nietigheid welke het ontwerp oplegt voor het niet-nakomen van artikel 170, tweede lid, is dus niet in overeenstemming met de oplossing die gegeven is door de wet van 30 juni 1961, waarop het ontwerp nochtans heeft willen steunen, ofschoon de beweegredenen in beide gevallen dezelfde lijken te zijn en de nietigheid niet dienstiger lijkt voor de omvorming dan voor de stichting. Derhalve wordt voorgesteld, die nietigheid op te geven.

3. Het laatste zinsdeel van artikel 172 bepaalt :

« of uit de afwezigheid of de valsheid van de vermeldingen voorgeschreven bij de artikelen 30, met uitzondering van de litterae 2° en 4°, en 121 ».

Pour les raisons exposées sous l'article 171, il y aurait lieu d'écrire : « à l'exception des dispositions sous 2° à 5° ».

La référence à l'article 121 des lois coordonnées aura pour résultat qu'en ce qui concerne les sociétés de personnes à responsabilité limitée, les gérants seront responsables de l'absence ou de la fausseté des énonciations prescrites par l'article 30, y compris de celles prévues aux 2°, 3°, 4° et 5°. En effet, l'article 121 dispose que l'acte de société contiendra les diverses énonciations prescrites à l'article 30, à l'exception de ce qui est dit du rapport du reviseur d'entreprises.

Le régime pénal applicable aux gérants des sociétés de personnes à responsabilité limitée devrait être le même que celui auquel sont soumis les gérants ou administrateurs des autres formes de société.

En fonction des observations qui précèdent, l'article 172 pourrait être rédigé comme suit :

« Article 172. — Les associés en nom collectif, les associés commandités, les gérants ou administrateurs de la société qui se transforme sont tenus solidairement envers les intéressés, malgré toute stipulation contraire :

1. de tous les engagements contractés depuis sa transformation en société anonyme ou en commandite par actions jusqu'à ce que la société ait sept membres au moins;

2. de la réparation du préjudice qui est une suite immédiate et directe soit de la nullité dérivant de l'inobservation des articles 118, 119, 143, alinéa 2, 144 et 170, alinéa 1er, soit de l'absence ou de la fausseté des énonciations prescrites par l'article 30, à l'exception des 2° à 5°, par l'article 121, sous réserve de la même exception, et par l'article 170, alinéa 2 ».

Article 174. — Cet article règle le cas de la société en nom collectif dont les statuts prévoient qu'en cas de décès d'un associé la société continuera avec ses ayants cause ou certains d'entre eux lesquels auront la qualité de commanditaire.

L'alinéa 2 est rédigé comme suit :

« La transformation est actée et publiée conformément aux articles 7 et 10 ».

Il ressort de cet alinéa qu'un acte est nécessaire pour constater la transformation de la société en nom collectif en société en commandite simple. Cette transformation pourra être constatée dans un acte sous seing privé ou dans un acte authentique conformément à l'article 4 des lois coordonnées. En effet, l'application de l'article 170 nouveau, selon lequel toute transformation est à peine de nullité constatée par un acte authentique, est exclue par l'article 174, alinéa 1er.

La rédaction de l'article 174, alinéa 2, devrait être améliorée. Le texte ci-après est proposé :

« La transformation est constatée soit par un acte authentique soit par un acte sous seing privé qui est publié de la manière prévue aux articles 7, 9, et 10 ».

ART. 2.

L'alinéa 2 de l'article 2 est rédigé comme suit :

« A l'article 201, 3^obis, les mots « à l'article 34 » sont remplacés par les mots « aux articles 34, 166 et 167 ».

L'article 201, 3^obis, se présenterait donc de la manière suivante :

Om de redenen die bij de bespreking van artikel 171 zijn opgegeven, dient te worden gelezen : « met uitzondering van het bepaalde onder 2° en 5° ».

De verwijzing naar artikel 121 van de gecoördineerde wetten zal tot resultaat hebben dat, wat de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid betreft, de zaakvoerders aansprakelijk zullen zijn voor het ontbreken of voor de valsheid van de vermeldingen voorgeschreven in artikel 30, waaronder ook die van 2°, 3°, 4° en 5°. Artikel 121 bepaalt immers dat de akte van vennootschap de verschillende vermeldingen bevat, voorgeschreven in artikel 30, behalve wat met betrekking tot het verslag van de bedrijfsrevisor is bepaald.

Voor de zaakvoerders van de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid zouden dezelfde strafregelen moeten gelden als voor de zaakvoerders of beheerders van de in een andere vorm opgerichte vennootschappen.

Met inachtneming van hetgeen hiervoren is opgemerkt, kan artikel 172 als volgt worden gelezen :

« Artikel 172. — De vennoten onder een gemeenschappelijke naam, de gecommanditeerde vennoten, de zaakvoerders of beheerders van de vennootschap die wordt omgevormd, zijn, niettegenstaande enig hiermee strijdig beding, jegens de betrokkenen hoofdelijk gehouden :

1. tot alle verbintenissen aangegaan sedert haar omvorming tot naamloze vennootschap of tot commanditaire vennootschap op aandelen tot de vennootschap ten minste zeven leden telt;

2. tot herstel van de schade die een onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is hetzij van de nietigheid wegens het niet in acht nemen van de artikelen 118, 119, 143, tweede lid, 144 en 170, eerste lid, hetzij van het ontbreken of van de valsheid van de vermeldingen voorgeschreven in artikel 30, met uitzondering van 2° tot 5°, in artikel 121, met dezelfde uitzondering, en in artikel 170, tweede lid. »

Artikel 174. — Dit artikel regelt het geval van de vennootschap onder een gemeenschappelijke naam, waarvan de statuten bepalen dat de vennootschap, als een vennoot overlijdt, voortgaat met diens rechtverkrijgenden of met sommige van hen die de hoedanigheid van stille vennoot zullen hebben.

Het tweede lid luidt als volgt :

« De omvorming wordt overeenkomstig de artikelen 7 en 10 bij een akte vastgesteld en openbaar gemaakt. »

Uit dit lid blijkt dat een akte nodig is voor het vaststellen van de omvorming van de vennootschap onder een gemeenschappelijke naam tot gewone commanditaire vennootschap. Die omvorming kan door een onderhandse of door een authentieke akte worden vastgesteld overeenkomstig artikel 4 van de gecoördineerde wetten. Toepassing van het nieuwe artikel 170 volgens hetwelk iedere omvorming op straffe van nietigheid door een authentieke akte wordt vastgesteld, is immers uitgesloten door artikel 174, eerste lid.

De redactie van artikel 174, tweede lid, zou moeten worden verbeterd. Voorgesteld wordt :

« De omvorming wordt vastgesteld hetzij door een authentieke akte, hetzij door een onderhandse akte die openbaar wordt gemaakt op de wijze bepaald in de artikelen 7, 9, en 10. »

ART. 2.

Het tweede lid van artikel 2 luidt als volgt :

« In artikel 201, 3^obis, worden de woorden « artikel 34 » vervangen door de woorden « de artikelen 34, 166 en 167 ».

Artikel 201, 3^obis, zou er dus als volgt uitzien :

« Article 201. — Seront punis de la même peine :

3° bis. Les gérants ou administrateurs qui n'auront pas présenté le rapport spécial accompagné du rapport du commissaire réviseur ou du réviseur d'entreprises comme il est prévu aux articles 34, 166 et 167 ».

L'article 166 nouveau est relatif à la transformation des sociétés en nom collectif. Cette transformation ne nécessite pas un rapport rédigé par les associés mais un simple état résumant la situation active et passive. Pour établir la concordance entre l'article 166 nouveau et la disposition pénale prévue à l'article 201, il y aurait lieu d'insérer dans ce dernier article un 3ter.

En conséquence, le Conseil d'Etat propose la rédaction suivante pour l'article 2 :

« Article 2. — A l'article 201 des mêmes lois coordonnées, sont apportées les modifications suivantes :

» A. Au 3°, les mots « et 199 » sont remplacés par les mots « 170, alinéa 2, et 199 ».

» B. Au 3° bis, inséré par la loi du 30 juillet 1961, les mots « à l'article 34 » sont remplacés par les mots « aux articles 34 et 167 ».

» C. Il est inséré un 3ter rédigé comme suit :

» 3ter. Les associés d'une société en nom collectif qui n'auront pas rédigé un état résumant la situation active et passive de la société et qui n'auront pas désigné un réviseur d'entreprises comme il est prévu à l'article 166 ».

ART. 3.

Aux termes de l'article 168, § 5, la transformation requiert, en tout cas, l'accord unanime des associés si les statuts prévoient que la société ne pourra adopter une autre forme, et une telle clause des statuts ne pourra être modifiée que dans les mêmes conditions.

L'exposé des motifs commente cette disposition comme suit :

« L'accord unanime des associés est également requis si les statuts prévoient que la société ne peut adopter une autre forme. De telles clauses ne se rencontrent guère actuellement. Il n'est toutefois pas exclu que les dispositions nouvelles prévues par le présent projet conduisent les fondateurs, ou les associés par modification ultérieure du pacte social, à prévoir une telle interdiction. Celle-ci peut d'ailleurs être entièrement justifiée dans certains cas.

» Or, si la faculté pour une société d'adopter une autre forme est de droit même dans le silence des statuts, il n'y a pas, semble-t-il, de motifs suffisants pour, comme en matière d'unification de titres, rendre inopérante une disposition statutaire interdisant une telle décision. Celle-ci restera possible, mais seulement de l'accord unanime des associés ».

Cette justification se comprend, et elle est d'ailleurs exposée, pour les clauses d'interdiction de transformation qui seraient insérées dans les statuts *après* l'entrée en vigueur de la loi. En pareil cas, en pleine conscience de la possibilité de transformation que la loi offre désormais, les associés auront manifesté leur volonté d'écarter cette possibilité et cette volonté sera respectée, sauf accord unanime des associés.

Par contre, les clauses interdisant la transformation et qui figureraient dans des statuts établis *avant* l'entrée en vigueur de la loi, ne se prêtent guère au même raisonnement et l'application de l'article 168, § 5, en ce cas, empêcherait la loi de répondre au but économique impérieux que le Gouvernement entend poursuivre.

« Artikel 201. — Worden gestraft met dezelfde straf :

3° bis. De zaakvoerders of beheerders die het speciale verslag, samen met het verslag van de commissaris-revisor of van de bedrijfsrevisor als voorgeschreven in de artikelen 34, 166 en 167, niet mochten hebben voorgelegd. »

Het nieuwe artikel 166 handelt over de omvorming van de vennootschappen onder een gemeenschappelijke naam. Voor die omvorming is geen door de vennoten opgemaakt verslag vereist, maar wel een gewone staat waarop het actief en het passief zijn samengevat. Ter wille van de overeenstemming tussen het nieuwe artikel 166 en de strafbepaling van artikel 201, zou in dit laatste een 3ter moeten worden ingevoegd.

De Raad van State stelt dan ook voor, artikel 2 als volgt te lezen :

« Artikel 2. — In artikel 201 van dezelfde gecoördineerde wetten worden de volgende wijzigingen aangebracht :

» A. Onder 3° worden de woorden « en 199 » vervangen door « 170, tweede lid, en 199 ».

» B. Onder 3° bis, ingevoerd door de wet van 30 juli 1961, worden de woorden « in artikel 34 » vervangen door « in de artikelen 34 en 167 ».

» C. Een 3ter wordt ingevoegd, luidend als volgt :

« 3ter. De vennoten van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam, die geen samenvattende staat over de actieve en passieve toestand van de vennootschap hebben opgemaakt en geen bedrijfsrevisor hebben aangewezen zoals voorgeschreven is in artikel 166. »

ART. 3.

Luidens artikel 168, § 5, is voor de omvorming in ieder geval de eenparige instemming van de vennoten vereist indien in de statuten is bepaald dat de vennootschap geen andere vorm mag aannemen, en kan zodanige statuutbepaling alleen onder dezelfde voorwaarden worden gewijzigd.

De memorie van toelichting geeft hierop de volgende commentaar :

« De eenparige instemming van de vennoten is eveneens vereist indien in de statuten is bepaald dat de vennootschap geen andere vorm mag aannemen. Zodanige bepaling treft men thans bijna niet meer aan.

Het is evenwel niet uitgesloten dat de nieuwe bepalingen van dit ontwerp de stichters of de vennoten, bij latere wijziging van het maatschappelijk pact, ertoe brengen zodanig verbod te stellen. Dit kan in bepaalde gevallen trouwens volledig gerechtvaardigd zijn.

» Als nu de mogelijkheid voor een vennootschap om een andere vorm aan te nemen naar recht is, zelfs als de statuten daarover zwijgen, blijken er geen voldoende redenen te bestaan om, zoals inzake eenmaking van effecten, een bepaling van de statuten die zodanige beslissing verbiedt zonder werking te maken. Deze zal mogelijk blijven, doch enkel met de eenparige instemming van de vennoten. »

Die verantwoording is te begrijpen en is trouwens gegeven voor de bepalingen die de omvorming verbieden en in de statuten mochten zijn ingevoegd na de inwerkingtreding van de wet. In dat geval zullen de vennoten, volkomen bewust van de mogelijkheid tot omvorming welke de wet voortaan biedt, hun wil te kennen hebben gegeven om die mogelijkheid uit te sluiten en die wil zal worden geëerbiedigd, behoudens eenparige instemming van de vennoten.

De verbodsbepalingen daarentegen die mochten voorkomen in statuten die zijn opgemaakt vóór de inwerkingtreding van de wet, lenen zich niet tot dezelfde redenering, en als artikel 168, § 5, in dat geval werd toegepast, zou de wet niet beantwoorden aan het economisch doel dat de Regering als dwingend voor ogen staat.

En fait, de telles clauses étaient jusqu'à présent sans aucune utilité pratique, puisque même en leur absence dans le système de la doctrine et de la jurisprudence belges, une modification de la forme de la société n'était point possible par voie de modification aux statuts et que, fût-elle décidée à l'unanimité, comme il aurait donc été requis, elle aurait impliqué dissolution de la société et reconstitution de celle-ci en une société nouvelle.

Cependant, il n'est nullement certain que « de telles clauses ne se rencontrent guère actuellement ».

A côté d'une pratique de « statuts en forme simplifiée », le monde notarial et des affaires connaît aussi la pratique des statuts « longs » ou « complets » reproduisant, en stipulations statutaires, de nombreux textes ou commentaires des lois sur les sociétés, pour mettre à la disposition des associés et administrateurs une sorte de « vade-mecum » de leurs droits et obligations.

Dans ce second cas, il est vraisemblable que, suivant la suggestion de plusieurs formulaires, de nombreux statuts ont, par référence à l'ancien article 70 des lois sur les sociétés, disposé expressément que « l'assemblée a le droit d'apporter des modifications aux statuts, mais sans pouvoir changer l'objet essentiel de la société » (voyez par exemple, Schicks, *Code-formulaire de la pratique notariale*, 3e édition, page 571, article 3, pour une société anonyme; page 627, article 27, pour une société de personnes à responsabilité limitée; et page 641, article 29, pour une coopérative; Van Houtte et Rens, *Formulierboek voor notarissen*, page 676, article 36, Wauwermans, 7e édition, page 778 article 33; Staesens et Cornelis, *Formulaire d'actes notariés*, 2e édition, page 942, article 25; Passelecq, *Sociétés commerciales*, dans *Novelles, Droit commercial*, III, p. 976, article 32; Fredericq, VI, page 1581, article 31). Il y a lieu de considérer qu'à l'époque, une telle clause avait sans doute la portée qui était généralement donnée à l'article 70, dont elle reprenait le texte, et qui est exposée comme suit par la commission pour la révision des lois sur les sociétés dans un avis annexé au rapport de la Commission de la Justice de la Chambre des Représentants avant le vote de la loi du 6 janvier 1958 :

« Les mots « mais sans pouvoir changer l'objet essentiel de la société » que contient le deuxième alinéa de l'article 70 des lois coordonnées et qu'il est proposé de supprimer, empêchent actuellement qu'une modification soit apportée non seulement à l'objet essentiel, mais également, selon une doctrine et une jurisprudence établies, à la forme et à la nationalité de la société » (Doc. parl. Ch. Repr. 1956-1957, n° 641-2, page 7).

Après la loi du 6 janvier 1958, qui modifia l'article 70 pour permettre la modification de l'objet social aux conditions de l'article 70bis, des commentateurs de cette loi ont, à nouveau, suggéré aux notaires de rappeler dans les statuts les articles 70 et 70bis nouveaux, le premier interdisant, expressément cette fois, la modification des « éléments essentiels » de la société, notamment de sa forme (Nice et Anspach, *Ann. not.* 1958, page 47, dernier alinéa) et il est à penser que certains notaires auront suivi ce conseil.

Souvent même, une des clauses finales de l'acte porte que « les parties entendent se conformer entièrement aux lois sur les sociétés commerciales; en conséquence, les dispositions de ces lois auxquelles il ne serait pas licitement dérogé sont réputées inscrites au présent acte » (cfr. Schicks, op. cit. 3e édit. par Baugniet, p. 580, article 55; Staesens et Cornelis, page 948, article 44 pour une société anonyme et page 1017, article 12, pour une société de personnes à responsabilité limitée). On pourrait soutenir que, prises à la lettre, de telles clauses incorporent aux statuts les dispositions légales, donc l'article 70, qui deviennent des stipulations statutaires.

Zodanige bepalingen waren tot dusver zonder enig praktisch nut, want zelfs als zij niet bestonden, was in het stelsel van de Belgische rechtsleer en rechtspraak een verandering van de vorm van de vennootschap niet mogelijk door statuutwijziging, en zelfs al mocht daartoe met eenparigheid van stemmen zijn besloten, zoals dus vereist zou zijn geweest, dan nog had de vennootschap ontbonden en als nieuwe vennootschap wederopgericht moeten worden.

Het staat echter hoegenaamd niet vast dat men zodanige bepalingen thans bijna niet meer aantreft.

Behalve met « statuten in vereenvoudigde vorm » werken notarissen en zakenlui ook met « uitvoerige » of « volledige » statuten waarin talrijke teksten uit of commentaren op de wetten op de handelsvennootschappen zijn overgenomen als statuutbepalingen opdat de vennoten en beheerders een soort handleiding over hun rechten en verplichtingen ter beschikking zouden hebben.

In dit tweede geval is het waarschijnlijk dat, zoals een aantal formulieren in overweging geven, heel wat statuten, onder verwijzing naar het vroegere artikel 70 van de wetten op de handelsvennootschappen, uitdrukkelijk hebben bepaald dat de « algemene vergadering bevoegd is om wijzigingen in de statuten aan te brengen, zonder nochtans het grondvoorzwerp der vennootschap te mogen veranderen » (zie bijvoorbeeld Schicks, *Code-formulaire de la pratique notarielle*, 3^e uitgave, blz. 571, artikel 3, voor een naamloze vennootschap; blz. 627, artikel 27, voor een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid; en blz. 641, artikel 29, voor een coöperatieve vennootschap; Van Houtte en Rens, *Formulierboek voor notarissen*, blz. 676, artikel 36, Wauwermans, 7e uitgave, blz. 778, artikel 33; Staesens en Cornelis, *Formulaire d'actes notariés*, 2e uitgave, blz. 942, artikel 25; Passelecq, *Sociétés commerciales*, in *Novelles, Droit commercial*, III, blz. 976, artikel 32; Fredericq, VI, blz. 1581, artikel 31). Er moet rekening mede worden gehouden dat zulk een bepaling vroeger ongetwijfeld de strekking had die doorgaans werd gegeven aan artikel 70, waarvan zij de tekst overnam, en die als volgt is toegelicht door de commissie voor de herziening van de wetten op de handelsvennootschappen in een advies bij het verslag van de Kamercommissie voor de justitie dat aan de goedkeuring van de wet van 6 januari 1958 is voorafgegaan :

« De woorden « zonder nochtans het grondvoorzwerp der vennootschap te mogen veranderen », welke voorkomen in het tweede lid van artikel 70 van de samengevoegde wetten en die men zou willen schrappen, beletten thans dat een wijziging zou worden aangebracht niet alleen in « het grondvoorzwerp » maar ook, volgens een vaste rechtsleer en rechtspraak, in de vorm en in de nationaliteit van de vennootschap » (Gedr. St., Kamer van Volksvertegenwoordigers, 1956-1957, n° 641-2, blz. 7).

Na de wet van 6 januari 1958, die artikel 70 heeft gewijzigd om een verandering van het maatschappelijk doel mogelijk te maken onder de voorwaarden van artikel 70bis, is in de commentaar op die wet andermaal aan de notarissen de wenk gegeven in de statuten de nieuwe artikelen 70 en 70bis in herinnering te brengen; het eerste verbiedt, ditmaal uitdrukkelijk, de « essentiële bestanddelen » van de vennootschap, onder meer haar vorm, te veranderen (Nice en Anspach, *Ann. not.* 1958, blz. 74, laatste alinea). Men mag dan ook aannemen dat sommige notarissen die raad hebben opgevolgd.

Dikwijls zelfs luidt een van de slotbepalingen van de akte : « Partijen wensen zich volkomen te gedragen naar de wetten op de handelsvennootschappen; de bepalingen van die wetten waarvan niet op geoorloofde wijze zou zijn afgeweken, worden dus geacht in deze akte te zijn opgenomen » (zie Schicks, op. cit. 3^e uitgave, door Baugniet, blz. 580, artikel 55; Staesens en Cornelis, blz. 948, artikel 44, voor een naamloze vennootschap, en blz. 1017, artikel 12, voor een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid). Men zou kunnen beweren dat zodanige bepalingen, naar de letter opgevat, de wetbepalingen, waaronder artikel 70, in de statuten opnemen, waardoor deze deel gaan uitmaken van het statuut.

Dans la conception même de l'article 70 des lois sur les sociétés, le pouvoir accordé à l'assemblée générale de certaines sociétés de modifier les statuts à certaines conditions de présence et de majorité, n'est consacré par la loi que par interprétation de l'intention probable des auteurs des statuts (Van Ryn, I, n°s 794 et 795), d'où la possibilité pour les statuts de limiter ce pouvoir.

L'article 168, § 5, consacre cette conception dans son principe et l'article 3 du projet l'applique en complétant l'article 70, alinéa 2, qui disposera, à propos de la société anonyme :

« Elle (l'assemblée générale) a, sauf disposition contraire, le droit d'apporter des modifications aux statuts, mais sans pouvoir changer l'un des éléments essentiels de la société, à l'exception de ce qui est dit de l'objet social à l'article 70bis et de la transformation des sociétés à la section VIII. »

Ce texte sera applicable à la société en commandite par actions (article 107) et à la société de personnes à responsabilité limitée (article 136).

En vertu de ces dispositions, les clauses prérappelées figurant actuellement dans les statuts de nombreuses sociétés, comme celles qui y seraient insérées après l'entrée en vigueur de la loi, — l'exposé des motifs les plaçant d'ailleurs sur le même pied —, ne permettront donc la transformation, au sens du projet, de ces sociétés qu'après revision de cette clause de l'accord unanime des associés.

Il est certain que cette unanimité ne pourra être réunie dans les sociétés anonymes, en commandite par actions ou coopératives où une assez large diffusion des actions ou parts peut rendre difficile voire impossible dans certains cas la réunion à l'assemblée de la moitié des voix attachées aux titres en circulation (1), et *a fortiori* de la totalité des voix.

De toute manière, le droit de veto reconnu ainsi à chaque associé — si minime que soit sa participation — lui permettrait de faire obstacle à une solution souhaitable dans l'intérêt social, ou de se faire payer abusivement son consentement.

Les clauses figurant actuellement dans les statuts et interdisant la modification de forme de la société, pour statutaires qu'elles soient, auront donc pour effet, dans le système du projet, que la transformation de sociétés sera rendue impossible dans de nombreux cas, alors que l'intention du Gouvernement est de la favoriser dans toute la mesure possible.

Or, comme il a été dit, ces clauses n'ont eu, en fait, d'autre mobile que de constater et rappeler une interdiction qui, dans l'état actuel de la législation, s'imposait de toute manière aux associés, et nullement de traduire la volonté d'écarter une possibilité de transformation, que cette législation ne comportait pas, mais qu'une législation ultérieure autoriserait à des conditions au reste rigoureuses.

Compte tenu de ces conditions, il n'y aurait rien d'excessif, semble-t-il, à écarter, par une disposition expresse, les objections que les clauses prérappelées, stipulées avant l'entrée en vigueur de la loi en projet, pourraient constituer à l'application de celle-ci.

Si le Gouvernement se rallie à ce point de vue, il pourrait être ajouté au projet une disposition transitoire, rédigée comme suit :

« Article... — Par dérogation à l'article 1er, dans la mesure où il introduit un article 168, § 5, dans les mêmes lois coordonnées, et à l'article 3 (article 2 dans le numérotage proposé plus loin), toute société pourra se transformer aux conditions de la présente loi, nonobstant toute clause sta-

Volgens de opvatting zelf van artikel 70 van de wetten op de vennootschappen, wordt de bevoegdheid die aan de algemene vergadering van sommige vennootschappen wordt verleend om de statuten onder bepaalde aanwezigheids- en meerderheidsvoorwaarden te wijzigen, door de wet slechts aanvaard onder interpretatie van de vermoedelijke bedoeling van degenen die de statuten hebben opgemaakt (Van Ryn, I, n° 794, 795); zo komt het dat de statuten die bevoegdheid mogen beperken.

Artikel 168, § 5, bekrachtigt het beginsel van deze opvatting en artikel 3 van het ontwerp past ze toe door aanvulling van artikel 70, tweede lid, dat in verband met de naamloze vennootschap zal bepalen :

« Tenzij anders is bepaald, is zij (de algemene vergadering) bevoegd om in de statuten wijzigingen aan te brengen, zonder nochtans één van de essentiële bestanddelen der vennootschap te mogen veranderen, behoudens hetgeen artikel 70bis zegt over het maatschappelijk doel en de afdeling VIII omtrent de omvorming van vennootschappen. »

Deze tekst zal van toepassing zijn op de commanditaire vennootschap op aandelen (artikel 107) en op de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid (artikel 136).

Krachtens deze voorzieningen zullen de hiervorenbedoelde bepalingen die thans voorkomen in de statuten van talrijke vennootschappen, en ook die welke er na de inwerkingtreding van de wet mochten worden ingevoegd, — de memorie van toelichting plaatst ze trouwens op dezelfde voet —, dus omvorming van die vennootschappen in de zin van het ontwerp eerst toestaan nadat die bepaling met eenparige instemming van de vennoten is herzien.

Het staat vast dat die eenparigheid niet zal kunnen worden bereikt in de naamloze vennootschappen, in de commanditaire vennootschappen op aandelen of in de coöperatieve vennootschappen, waar een vrij ruime verspreiding van de aandelen of deelbewijzen in sommige gevallen de vereniging op de vergadering van de helft van de stemmen en *a fortiori* van alle stemmen verbonden aan de in omloop zijnde effecten, moeilijk en in sommige gevallen zelfs onmogelijk kan maken (1).

Hoe het zij, het vetorecht dat aan ieder vennoot — hoe gering zijn participatie ook is — wordt toegekend, zou hem in staat stellen een oplossing die voor het belang van de vennootschap wenselijk is, in de weg te staan of zijn instemming wederrechtelijk te doen vergoeden.

De thans in de statuten voorkomende bepalingen die de wijziging van de vorm van de vennootschap verbieden, zullen dus, hoe statutair zij ook zijn, in het stelsel van het ontwerp tot gevolg hebben dat de omvorming van vennootschappen in heel wat gevallen onmogelijk wordt gemaakt, terwijl het toch de bedoeling van de Regering is die omvorming zoveel mogelijk te bevorderen.

Zoals reeds gezegd is, hebben die bepalingen in feite geen geen andere beweegreden gehad dan het vaststellen en het in herinnering brengen van een verbod dat, in de huidige stand van de wetgeving, voor de vennoten alleszins bindend is, en hebben zij geenszins een mogelijkheid tot omvorming willen uitsluiten welke die wetgeving niet kende maar waartoe een latere wetgeving toestemming zou verlenen onder overigens strenge voorwaarden.

Gelet op die voorwaarden, zou het blijkbaar geenszins overdreven zijn door een uitdrukkelijke bepaling de bezwaren uit de weg te ruimen welke de reeds eerder bedoelde bepalingen van vóór de inwerkingtreding van de ontwerp-wet voor de toepassing van die wet zouden kunnen opleveren.

Als de Regering zich met dit standpunt verenigt, zou het ontwerp kunnen worden aangevuld met een overgangsbepaling, luidend als volgt :

« Artikel ... — In afwijking van artikel 1, voor zover het in dezelfde gecoördineerde wetten een artikel 168, § 5, invoegt, en van artikel 3 (artikel 2 in de hierna voorgestelde nummering), kan iedere vennootschap onder de voorwaarden van deze wet worden omgevormd ondanks enige van

(1) Exposé des motifs, commentaire de l'article 168, § 4, alinéa 3.

(1) Memorie van toelichting, commentaar op artikel 168, § 4, derde lid.

tutaire lui interdisant l'adoption d'une autre forme juridique et qui serait antérieure à l'entrée en vigueur de cette loi. »

**

Les lois coordonnées sur les sociétés commerciales comprennent un article 218 rédigé comme suit :

« Article 218. — Pendant un délai de deux ans à dater de la promulgation de la présente loi, les sociétés constituées antérieurement à la présente loi pourront se transformer en société de personnes à responsabilité limitée, sous réserve des droits des tiers.

La décision sera valable moyennant l'adhésion des associés possédant les 3/5èmes des parts et intérêts sociaux. »

Cette disposition n'est plus susceptible d'application et a, en conséquence, perdu tout intérêt; elle devrait être abrogée.

Le Gouvernement appréciera s'il n'y aurait pas lieu de prévoir également l'abrogation de la loi du 27 décembre 1949 relative à la transformation des banques constituées sous forme d'union du crédit ou de société coopérative.

**

Le Conseil d'Etat propose d'observer l'ordre ci-après pour les articles 2 et suivants du projet :

« Article 2. — L'article 70, alinéa 2, des mêmes lois coordonnées, modifié par la loi du 6 janvier 1958, est complété par la disposition suivante :

« et de ce qui est dit de la transformation des sociétés à la section VIII ».

Article 3. — L'article 107 des mêmes lois coordonnées est complété comme suit :

« ou de celles qui résultent de la section VIII ».

Article 4.

... (texte proposé ci-dessus pour l'article 2 du projet) ...

Article 5.

... (texte de la disposition transitoire proposée à l'occasion de l'examen de l'article 3 du projet) ...

Article 6.

L'article 218 des mêmes lois coordonnées est abrogé. »

La Chambre était composée de :

MM. G. HOLOYE, conseiller d'Etat, président; G. VAN BUNNEN et J. MASQUELIN, conseillers d'Etat; J. LIMPENS et R. PIRSON, assesseurs de la section de législation; G. DE LEUZE, greffier adjoint, greffier.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise a été vérifiée sous le contrôle de M. G. VAN BUNNEN.

Le rapport a été présenté par M. W. VAN ASSCHE, auditeur.

Le Greffier. — De Griffier,

(s.)
(get.) G. DE LEUZE.

Pour expédition délivrée au Ministre de la Justice.

Le 16 juin 1966.

Le Greffier du Conseil d'Etat,

vóór de inwerkingtreding van deze wet dagtekenende staatsbepaling die haar mocht verbieden een andere juridische vorm aan te nemen. »

**

De gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen bevatten een artikel 218, luidend als volgt :

« Artikel 218. — Gedurende een termijn van twee jaar, te rekenen van de afkondiging dezer wet, kunnen de vennootschappen vóór deze wet opgericht, zich omzetten in personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, behoudens de rechten van derden.

Het besluit is geldig mits instemming van de vennoten die de drie vijfden der maatschappelijke deelbewijzen en belangen bezitten. »

Deze bepaling kan geen toepassing meer vinden en heeft dan ook ieder belang verloren; zij zou moeten worden opgeheven.

De Regering dient te oordelen of door de wet van 27 december 1949 betreffende de omvorming van de banken opgericht in de vorm van kredietvereniging of van samenwerkende vennootschap, niet moet worden opgeheven.

**

Voorgesteld wordt, de volgende orde aan te nemen voor de artikelen 2 en volgende van het ontwerp :

« Artikel 2. — Artikel 70, tweede lid, van dezelfde gecoördineerde wetten, gewijzigd bij de wet van 6 januari 1958, wordt met de volgende bepaling aangevuld :

« en afdeling VIII over de omvorming van vennootschappen ».

Artikel 3. — Artikel 107 van dezelfde gecoördineerde wetten wordt aangevuld als volgt :

« of die welke volgen uit afdeling VIII ».

Artikel 4.

... (zie de tekst hiervoren voorgesteld voor artikel 2 van het ontwerp) ...

Artikel 5.

... (tekst van de overgangsbepaling voorgesteld bij de bespreking van artikel 3 van het ontwerp) ...

Artikel 6.

Artikel 218 van dezelfde gecoördineerde wetten wordt opgeheven ».

De Kamer was samengesteld uit :

De Heren G. HOLOYE, staatsraad, voorzitter; G. VAN BUNNEN en J. MASQUELIN, staatsraden; J. LIMPENS en R. PIRSON, bijzitters van de afdeling wetgeving; G. DE LEUZE, adjunct-griffier, griffier.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. G. VAN BUNNEN.

Het verslag werd uitgebracht door de H. W. VAN ASSCHE, auditeur.

Le Président. — De Voorzitter,

(s.)
(get.) G. HOLOYE.

Voor uitgifte afgeleverd aan de Minister van Justitie.

16 juni 1966.

De Griffier van de Raad van State,